

AZ ÚT

FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI MUNKA SZÁMÁRA

TARTALOM:

I. ÉVFOLYAM.
3. SZÁM.

Csendes óra. A titok. (R. L.) — Ige-
hirdetés. Kultusz. Beszédvázlatok.
(Karácsonyi Csodalátás — csodavárás.
Újévi: Miatyánk ki vagy a mennyekben.
Temetési beszéd: Karácsonyfagyujtás.
R. L.) — Vallásos nevelés. *Hogyan
tanítsunk vallást?* (Vallástanítás az
iskolában. A népiskolai vallástanítás
anyaga és tanterve. M. S.) *Gyermek-
istentisztelet.* (A gyermek. Karácsonyra.
M. S.) *Bethlehemes játékok?* R. L. —
*Gyülekezeti munka, pásztorkodás,
belmisszió. A lelkipásztor munkája a
páborúban.* (3. Ált. nevelői irányu munka.
I. L.) *A gyülekezeti munka előfelté-
telei.* (A program. I. L.) — *Megbeszé-
lések.* (Népthéologia, Bibliai történetek
Apróságok. R. L.) — *Kalászkok.* (Üzenet-
és imádság beteg katonák számára. R. L.).
— *Irodalom.* — *Szerkesztői üzenetek.*

1915.
DECEMBER.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS DR. RAVASZ LÁSZLÓ DR. MAKKAJ SÁNDOR

MEGJELENIK

JULIUS ÉS AUGUSZTUS HÓ KIVÉ-
TELÉVEL MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

100000

ELŐFIZETÉSI ÁR:

EGÉSZ ÉVRE 6 KOR., FÉLÉVRE 3
KOR., EGYES SZÁM ÁRA 80 FILLÉR.

SZERKESZTŐSÉG KOLOZSVÁR, BOCSKAI-TÉR 1.

Mai számunk mellé azoknak, akik még az előfizetést nem küldötték be, postai utalványt mellékelünk. Miután az első számból egyetlen példányunk sincs, az új előfizetőknek csak a januári számtól kezdve küldhetjük a lapot.

Az Út programjából:

Lapunk nem üz egyházpolitikát sem külső, sem belső vonatkozásban. Bármily fontosnak tartjuk is, hogy a protestantizmus egyfelül a jelenkor társadalmi, politikai és kulturális törekvéseivel határozottan leszámoljon és hozzájuk való viszonyát programszerűen állapítsa meg; másfelől pedig belső alkatát az alkotmány és jogrend kereteiben minél teljesebben kiépítse: mégis az a meggyőződésünk, hogy a mi nagy létharcunkban a döntő csatát az építő lelkipásztori munka vívja meg. Életkérdés tehát, hogy ezzel az építő munkával is foglalkozzék egy egészen ennek a célnak szolgáló szaklap, mikor egyházpolitikai és adminisztrációs ügyeinket szép számú lapjaink oly bő mértékben megtárgyalhatják. Az Út ez a célt szolgálja.

Lapunk nem szolgál tisztán tudományos célt, bár határozottan tudományos alapon áll. Nem foglalkozik sem olyan elméleti, sem olyan történeti kérdéssel, amelyik nem áll közvetlenül a gyakorlat szolgálatában. Az elmélet a gyakorlati élet fejlesztésére használja fel, a gyakorlati életet pedig határozottan kialakított és egyetemes theologiai alapokon nyugvó, tudományos felőlgás szempontjából itéli meg. Épen ezért lapunk nem lesz kritikai szemle, hanem gyakorlati útmutató. Hosszú és másutt igazolt tudományos vizsgálódás eredményeit mutatja meg gyakorlati példákon és közvetlenül a való életet akarja tanácsaival eredménye érdekében formálni. Első sorban az érdekl mit hogyan kell csinálni s nem az, hogy jó-e vagy rossz ahogyan azt mások csinálják.

Lapunk a következő tagozást nyerte:

Csendes óra rovatban egy rövid *meditációt* közlünk, amely a lelkipásztor *egyéni hitéletére* vonatkozik s azt kívánja építeni mintegy *hözös áhítat* tartásával.

A kultusz és igehirdetés rovatában (rovatvezető Dr. Ravasz László) a modern s evangéliumi erőttől duzzadó igehirdetés típusainak kialakításával foglalkozunk. E végből közlünk liturgiai terveket, klasszikus istentiszteleti alkotórészeket, kész agendákat. Azután beszédvázlatokat, feldolgozási típusokat falusi, városi, szociálista, gyermek stb. gyűlékezetek szerint: különböző alkalmakra való gondolatanyagot, illusztrációkészletet, sőt esetleg kész prédikációkat. Különösen gondot fordítunk a dogmatikai alapigazságok gyakorlati átírására épűgy, mint a szó igazi értelmében vett, gyakorlati biblíamagyarázatra, amelyet akár egyes könyvek, akár más tárgyi szempont szerűnt dolgozunk fel.

A vallásos nevelés rovatával (rovatvezető Dr. Maklai Sándor) az a célunk hogy először is az egész katekhetikai anyagot összegyűjtsük s azután típusok szerint tanítási mintákban lehetőleg feldolgozzuk. A keresztyénséget akarjuk a gyermekekhez s a gyermekeket a keresztyénséghez közel hozni az által, hogy a vallásos élmény egyéni mintáit helyezzük a munkánk középpontjába. Folyóiratunknak ez a része hasonlítani fog egy sorzatosan megjelenő *vezérkönyvhöz*, amely a vallásánítás egész anyagát felöleli és módszeres utasítások formájában, példákkal szemléltetve feldolgozza. Különös gondot fordítunk a konfirmációi oktatásra.

C S E N D E S Ó R A .

A titok.

(1. Tim. 3. 16.)

Az a lelki világ, amelyikben a keresztyénség elterjedett, a *mysterium* központi gondolata körül alakult ki. Minden akkori philosophiának, minden akkori vallásalagnak a középpontjában volt egy kimondhatatlan nagy „titok“, amelyik annak a kornak legmélyebb és leginkább életbevágó gondolatát symbolizálta. Mindenki, aki csak tartott valamit az örökkévalóságra, be volt avatva valamelyik *mysterium*ba: élete leghatalmasabb emléke egy ős rejtlem megoldása volt, egy bepillantás a világ titokzatos lényegébe. Tágranyilt szemmel, rejtelmesen és mámorosan járnak-kelnek az első század emberei s a levegőjükben valami mystikus részegség érzik: a dyonisiadák szent örületéből megmaradt rajtuk valami a hétköznapi élet üzleti egyformaságában is.

Az a titok pedig, bárminő fogalmazásban és ritualeban nyert is kifejezést, egyetlen egy gondolat volt: az élet és a halál megmagyarázhatatlan tényének rejtelmes megérzése. Nem szűntek meg csodálkozni, ujjongani, jajveszékelnéni és tombolni ama tény fölött, hogy van élet és van halál, hogy a halál erősebb az életnél s az élet erősebb a halálnál.

Ebbe a világba jött a keresztyénség. *Mysterium* volt ennek is a középpontjában, megfoghatatlan titok: az, hogy *Isten megjelent testben; hogy megigazított lélekben, megláttatott az angyaloktól, hirdettetett a pogányok közt, hitték benne a világon, fölvitetett a dicsőségbe.* Ez a *mysterium* azonban egy merőben új mennyei világot nyitott meg. Amott csak a meghaló és feltámadó *természeti élet* homályos képeit látták, emitt a *halálon diadalmasan átsúgárzó isteni életnek* a kimetszett bélyegét. Amott az *elmúlás* volt az egyetlen rém, ami ellen tombolva lázadtak, mert elvitte életörömeiket, emitt a *bűn*, mint minden rossznak és halálnak ősgyökere volt az, amivel megbírkózott az Isten, az az Isten, aki *kegyelem*. Amott a természet vált istenné, mert lényre rejtelmes vonásai babonás igézzel uralkodtak a lelkek felett, emitt az Isten vált természetté, lett reális tényszövedékké, mert testet öltött és emberi életben jelent meg; épen azért amott a test lett istenné, vágya legfőbb törvénynyé, emitt az Isten lett testté s az ő akarata egyetlen igazsággá. Azóta jöttek bámulatos elméjü bölcsek, titokfejtő theologusok, elragadtatott látnokok és rideg gondolkozók, de a „kegyesség eme titkát“, ezt a világ*mysterium*ot sem jobban kifejezni, sem természetessé, magától értetődővé tenni nem tudták: Isten megjelent testben, megigazított lélekben, felviteték a dicsőségbe. Ez pedig azt jelenti, hogy Jézus életében Isten

élt, halálában Isten diadalmaskodott, s dicsőségében Isten uralkodik. Az a titkok titka, hogy világunk nem megállapodott, kijegecedett világ, hanem hatalmas életfolyamat, amely az Isten szívéből áradt ki és oda tér vissza, mert az által, ahogy ezt a világot Isten kibontja, megváltja, megdicsőíti: saját lényének, örök dicsőségének csodavonásait manifesztálja.

Nos, ez a titok tesz minket papokká. Addig vagyunk papok, amíg áhitattal, elragadtatással hordozzuk ezt a titkot; amig hirdetni tudjuk, a „pogányoknak“, azaz minden népeknek, ezt a nagy mysteriumot úgy, mint ami a világ, az élet, az örökkévalóság középpontja; amig egész életünk ennek a titoknak a transparensé lesz s amig minden reménységünk az, hogy majd ezt a titkot szemtől szemben is meglátjuk, mert ez „megláttatik az angyaloktól“, azaz végső megoldást a dicsőségben nyer.

Minden lelkipásztor *mystos*, beavatott, hiszen épen ez a mystikus látás tette pappá. Alakján, egyéniségén meg kell éreznie valaminek az örökkévalóságból. Nem a nagyképű titkolózás ez, hanem a léleknek az a sajátságos belső világossága, ami onnan származik, hogy mi otthonosak vagyunk egy magasabb világban. A Mózes arca is félelmesen tündöklött, mikor az Úrral való beszélgetésről jött. A mi arcunkon ég-e valami visszfénye annak, hogy mi az Úrral való beszélgetésből jövünk?

R. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nem annyira az a fő, hogy mit láttunk meg az örökkévalóságból mi, mint inkább az, hogy mi látszik meg *rajtunk* az örökkévalóságból? R. L.

Nem a papok teszik az igazságokat, hanem az igazságok a papokat. R. L.

IGEHÍRDETÉS.

KULTUSZ.

Beszédvázlatok.

I. Karácsonyi.

Csodalátás, — csodavárás. I. Ján. 3., 1—3.

Lássátok, milyen nagy szeretet adott nekünk az Atya! Ebben a felkiáltásban annyi öröm, annyi boldog csodálkozás van, amennyi csak karácsonyestén hangzik el elragadtatott gyermekek ajkáról. Pedig ez a boldog csodálkozás nem gyermek ajkáról röppent el, hanem egy aggastyánéról, aki szinte száz évre tekinthetett vissza, olyan száz évre, amelyben a világtörténelem legnagyobb eseményei játszottak le. Láttá Rómát hatalma tetőpontján és bűnei fertőjében, végig élt olyan háborúkat, amelyekről a föld fundamentuma is rengett; ismerte a görög gondolkodás csúcspontjait s bejárta a keleti mysteriumok mélységeit; látta az első vértanúk szenvedéseit és az íge térítő erejét, — s mégis mindezen nem csodálkozott, azon csodálkozott, hogy *mekkora szeretetet adott nekünk az Atya!*

1. Semmiből sem lehet az embert úgy megismerni, mint abból, hogy *mi fölött csodálkozik*. Ugyanis minden csodálkozásban egy önkénytelen vallomás rejlik: amit csodálunk, azt magunknál nagyobbak tartjuk, na gysága előtt meghajlunk és ahhoz lassan hozzáövnünk. — A jánosi csodálkozásban épen az van kifejezve, hogy legnagyobb dolog égen-földön az *Isten gyermekének* lenni. A világon mindent meg lehet érteni, minden titkot meg lehet fejteni, mindent, de mindent természetesnek lehet találni, csak egy dolog van, ami mindig meglep, valahányszor reá gondolunk, ami hihetetlen s mégis valóság, az, hogy a Mindenható Isten *szeretetet* és szeretetet adott nekünk is. És mégis, úgy találjuk, hogy a világ épen ezen csodálkozik a legkevésbé. Csodálkozik a mai harci technika vívmányai felett, a hadvezérek lángelméje felett, a katonáink hősiességén és erőfeszítésein, nagyinak tartja a gazdagságot, az u. n. szerencsét, a sikert, hódolattal hajlik meg a szépség, a születés előnyei előtt s áhitattal rezzen össze, mikor a társadalom csúcspontján élők közelébe ér. Alig hiszünk a szemeinknek, mikor abból a szempontból vizsgáljuk az embert, hogy *mit tartanak nagyinak*; a vadembernek egy szál gyufa csodálatosabb mint a napkölte, egy beszélő

viaszbaba jobban elragadja, mint egy Canova-szobor. De meg is van az ítéletük' Aki e világ nagyságain csodálkozik és azután kap, az forró kezeibe havat szorít: hűs egy pecre, de minél jobban szorítja, annál gyorsabban megy semmivé. Kell-e fölségesebb prédikáció a mai napok megrázó eseményeinél amellet, hogy e világ minden nagysága, szépsége, java semmitérő, por és hamú; lehetne-e félelmesebb erővel bizonyítani azt, hogy e világ értékei: a hatalom, a gazdasági előny, a testi jólét mi nyomorba, mi nélkülözésbe, mi testi lelki szenvedésbe dönti a világot, hogy saját véérébe fulladjon bele? Amig meg nem érezzük az egyetlen nagyságot, az egyetlen értéket: *az Isten szeretetét*, addig ne várjuk, hogy a világ jobb legyen s a szívünk boldogabb.

Mit jelent megismerni az Isten szeretetét? Megérezni az ő szentségét, megalázkodva reábizni magunkat s valami gyermeki bizalommal hozzá menekülni. Kibékülni az Istennel s azután beletartozni, otthon lenni az ő világában. Az ő közelében érezni igazán jól magunkat; hozzá alkalmazkodni, vele társalogni, vele lakni. Mennyi bizalom, mennyi öröm fakad ebből, mennyi lelkesedés, mikor az Isten közelében minket is magával ragad az ő szeretetmunkája: „az én Atyám mindig munkálkodik és én is munkálkodom.” A szomorúságban pedig valami magunkba szálló, csöndes várakozás, tünődő keresés: mi jót rejtett el Isten e szenvedésben s hová vezérel engem szegény, bekötött szemű gyermekét? Megvert, de fölém hajolt. Lehet, hogy most nem értem, talán még sokáig nem fogom érteni, de majd egykor kiderül s akkor boldogan ismerem fel... Én csak annyit tudok, hogy ő fiának fogadott...

2. De még ennél is van egy nagyobb, boldogabb csoda: az, hogy bár most az Isten gyermekei lettünk, *még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé leszünk*. A karácsony bűbajos szépsége és boldog ragyogása csak kezdet; a nagyobb csodák ezután következnek. Nem tudjuk, hogy mi rejlik bennünk, csak azt tudjuk, hogy rejtelmes csodák felé haladunk. Számoljunk csak be egymásnak mind azokról a szép álmokról, amelyeket ifjú korunkban álmodtunk emez állandó kérdés felől: *mivé leszünk?* Egyik győztes hadvezér, másik híres feltaláló, nagy író, első gazda, milliomos akart lenni: a másik ünnepelt szépség, irigyelt asszony szeretett volna lenni; mindenikünk *ettől a világtól* várta és kérdezte, *mivé leszünk?* És mi a felelet? Ime az álmok megcsaltak, a remények összetörttek s még magunk is mosolygunk értéktelen cserepei fölött. Pedig még nincs befejezve az álom, még mindig ott lebeg a kérdés: *mivé leszünk?* És mi hisszük, elvárjuk, hogy megmaradunk egészségeseknek, módosoknak. Bizonyosak vagyunk benne, hogy nem leszünk sirók, szegények, gyászolók, betegek. Pedig mennyire csalódunk! Hogy meg telik a szemünk könnyel, a szánk jajjal, a szívünk keserőséggel! Hogy veszi el az élet mindazt, amit eddig adott; mint fog kihűlni a világ és mennyire elárvulunk ebben a fagyos világban, míg végre kivisznek minket

is a temetőbe, fáradt, porló tetemet. Látod: mivé leszünk! Por vagy és porrá kell lenned, — ez a világ törvénye rajtunk.

Istentől kell várnunk és kérdeznünk, hogy *mivé leszünk*. Azt kell tudakolni, mivé leszünk, ha mindig az ő gyermekei leszünk, ha nem akarunk soha többek, soha nagyobbak, soha egyebek lenni, mint csakugyan az ő gyermekei, és ő *igazi* gyermekei? És erre felel az alapige áhitatos, rejtelmes biztatása: *hasonlókká leszünk ő hozzá, az ő fiához*. Az mindegy, hogy szegény emberek leszünk, vagy gazdagok, urak, vagy szolgák, királyok, vagy napszámosok, az a fő, hogy *kezdjünk lélekben Jézushoz hasonlítani*. Az a fő, hogy ő megtanított legyen minket imádkozni és szeretni, hogy az ő boldog öröme, alázatos türese, hűsége és diadalmas ereje bennünk is ébredessen s ő a mi lelkünk felett is urrá legyen. Az a fő, hogy titkos hősök, névtelen szentek, elrejtett próféták legyünk, akiket csak Isten lát, de ő számon tart. Az a fő, hogy egyre mélyebben, egyre hatalmasabban gyökeret verjen az ő dicsőséges élete a mi porlatag szivünkben és a mi földi életünk tűnő mozzanatait egyre teljesebben felhasználja az ő isteni ereje minél hatalmasabb megmutatására. Ez a fő; mert akkor egészen bizonyos, hogy ama végső alkalommal, mikor minden beteljesedik és minden nyilvánvalóvá lesz: meg fogjuk látni őt, amint van.

3. Ez a boldog reménység azonban *tisztító erővel* bír. Aki vár valami nagy, szent dolgot, az *készül* is reá: a lelke azon csüng, oly erősen, hogy egy pillanatig sem képes elvonatkozni tőle. Gondolatok csak arra, aki nagyon, nagyon kedves vendéget vár: talán majd a csatából hazatérő férjet, vagy az Amerikába vándorolt fiut. Tudja, hogy most kell megérkeznie, s ez a készüllet lefoglalja az egész lelkét. A lakás tiszta, ragyogó; barátságosan lobog a tűz, az asztalon egy pohárban virág van. Valami türelmetlen öröm ragyog a háznép szemében, ünneplő ruhába vannak öltözve mindnyájan. Dehogy mennének most méltatlan, szennyes multságba; dehogy fordítanak fel a házat duhaj vendégekkel, dehogy kezdene olyasmihhez, ami beszenyeezi a ruháját, a kezét, a házatáját. Ime, ez a boldog reménység fegyelmezi tisztán tartja őt, mert nem akar méltatlan lenni a hazaérkezőhöz. Nos, akiben megvan az a boldog reménység, hogy ő meg fogja látni Jézust, az *megtisztítja magát*, mert Jézus tiszta. Jézusnak csak egy ellensége van, a lelki szenny, a bűn. Hiszen ő azért mosott tisztára minket az ő engesztelő halálával, hogy mi megőrizzük ezt a tisztaságot. Isten azzal védi meg a szennytől a galambot, a hattyút, a hermelint, hogy hófehér mezt adott nekik. Ezek az állatok inkább meghalnak, mintsem beszenyeyezzék magukat; az üldözött hermelin neki szalad a vadász fegyverének, ha a menekülés útja sárba vezetne. Idegen az ő lényétől, elviselhetetlen a szenny és jobban égeti a folt, mint az égő tűz. Ez a fehérség arisztokratesága, a lélek kiválasztottságának érzete, az a tudat, hogy

mi tisztáknak fogunk maradni, mert Jézus tiszta. Jézus előtt nem tudunk szennyesen megállani, nekünk pedig egyetlen kincsünk, hogy ő vele legyünk: ösztönös irtózáttal fordulunk el mindattól a mi a bűn: az alacsonyáságtól, a ledérségtől, a durvaságtól.

Megtisztítjuk magunkat, ha újra meg újra odaállunk a Jézus bűntörlő, tisztító erejének hatalmas sugara alá. Megtisztítjuk magunkat, ha odatartjuk lelkünket a Jézus Krisztus napfénye elé, mint a hogy a vásznat teszik ki a napra. Hull a víz reá, tűzi a nap és fehérül a vászon. Hull a könny a lelkünkre, tűz reá a kegyelem napja és fehérül a lélek.

Ki tudja, mikor kell fehér ruhánkkal lakodalomba menni, a Király fiának lakodalmára?

R. L.

II. Újévi.

Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben! Máté 6., 9—10.

Négy száz ember imádsága... nincs gondolat, amelyik *ennyi* ember lelkében egyformán tükröződnék. Afrikai misszióiskolák, pápaválasztó biboros fejedelmek, aranytrónusok birtokosai és útszéli koldusok. Nem diadala-e a ker.-ségnek, hogy ezek az egyszerű és fönséges gondolatok úgy szállanak naponta és óránként az ég felé, mintha millió tüzes tömjéndarabbal lenne a föld teleszórva, mint egy óriási felekesített oltár? Nem azt jelenti e benne a föld az égnek, hogy itt szent az Úr neve, itt az ő akarata az ur, itt az ő országa kezd kibontakozni?

Megszólalnak a tények és kiáltanak. Vagy nem volt ereje az imádságnak, vagy nem tudtuk imádkozni mi. Nem volt ereje az imádságnak, mert nem tanultuk meg imádkozni mi. Jertek és ez ünnepi órában *vonjuk le a Miatyánk következményeit* s lássuk, milyen lesz reánk nézve az Úrnak 1916 esztendeje, ha igazán imádkozzuk ezt a három kérést:

Mennyei Atyánk, szenteltessék meg a te neved! Mennyei Atyánk, jöjjön el a te országod! Mennyei Atyánk, legyen meg a te akaratod!

1. Mennyei Atyánk, szenteltessék meg a te neved! Ezzel azt kérjük, hogy földön égen teljes dicsőségben ragyogjon az Isten felsége. Előtte minden térd hajoljon meg, hatalmas előtt minden gőg törjön össze s a teremtett világ, valamint az emberi lélek alázatos tiszta tükörré válva, hiány és folt nélkül verje vissza az ő dicsőségét. Isten megtudja szentelni az ő nevét nélkülünk is, sőt ellenünkre is, mert az ő érvényesülése elé ugyan kicsoda tudna akadályt vetni? De ő meg akart minket ajándékozni olyan ajándékkal, amelyik kiemeljen a porból és felmagasztaljon egészen az ő szívéig s *reánk bizta az ő nevének megszentelését.*

Az a név, amelyet meg kell szentelnünk, a mi mennyei Atyánk

neve. *Atyánk* neve, akinek a nevét azzal szenteljük meg, ha *gyermekeihez méltó* életet élünk, ha *bizunk* benne. Istennek nagyobb, gyöngédebb tiszteséget nem adhatunk, mintha *tudomásúl vesszük az ő gondviselését*; ha érezzük és kimutatjuk, hogy *ki ő. Mennyei Atyánk* nevét kell megszentelnünk: tehát olyan Isten nevét, aki a *menny* számára nevel. Eleinte nehezen megy ez a lecke: olyan keveset értünk meg belőle, olyan hamar elcsüggedünk, sokszor úgy érezzük, sohasem fogjuk megtanulni ezt a nehéz, ezt az érthetetlen dolgot: míg egyszer csak derengeni kezd az igazsága, felcsillan szépsége, kitarul a titok mélység s mi boldogan ismerjük fel benne lényünk ősi, természetes igazságát.

Nézd csak, az új esztendőben várnak reád boldog napok; mi lesz a hatásuk: hálásabbá, komolyabbá, hívőbbé tesznek-e, vagy pedig könnyelműségedet fogják növelni? Bizonyára lesznek fájdalmas, szomorú pillanataid, — vajjon mélyebbé, nemesebbé, imádkozóbbá tesznek-e e pillanatok téged, vagy pedig lázadó keservedet növelik s mámorba kergetnek? Tudod-e mi a célja veled Istennek? Az, hogy közelebb juss hozzá minden pillanatban. Ah, ha nemcsak a sülyedő hajóról zengene fel, mint a Titanicról, közelebb hozzád Istenem, hanem már a kiindulásnál is ez hangzanék! Ne csak az Úrnak programja, de a *mi* programmunk is az legyen, hogy szenteltessék meg az az atyai, az a mennyei név.

2. Isten nem hagy bennünket magunkra az ő nevéért vívott harcban, hanem *elküldi hozzánk az ő országát*, melyért a második kérés fohászkodik. Ez az ország megvan s mégis mindig közeleg felénk. Isten tulajdonképpen egyebet sem tesz, minthogy munkálja az ő országát eljövételét. Ez az ország ott él az ő szívében s úgy hozza el naponkint, perconkint, évezredenkint. Megformálta a földet, hogy legyen annak az országnak talapzata; teremtett embert, hogy legyen polgára, elküldötte fiát, hogy alapítsa meg ezt az országot és Szent Lelke által szakadatlanul kormányozza azt. Az ő országa jó, közeledik, szakadatlanul fejlődik s úgy bontakozik ki a világból, mint az éjszaka szakadozó foszlányaiból a hajnal. Nem is az a kérdés, hogy mikor jó el, hanem az, hogy részt vesz-e benne te? Hogy a világban mikor érkezik el az örök béke, a szeretet és összhang világa, ez az Isten dolga. Ő ráér s egészen bizonyos, hogy akkorra, amikor kell, meg is valósítja. De az a fontos, hogy mikor jó el rád nézve, mikor érkezel *te* be az ő országába?

Milyen felséges dolog volna, ha te az Úrnak 1916 esztendejében belépnél az ő országába! Ha mind azt a kegyelmi ajándékot, amit Isten elkészített, *te* is megnyernéd. Ha megérzenéd, hogy ezt a te bűnös rossz szívedet, ezt szereti Isten, és a te kicsiny, fájdalmas és üres életedből akar hatalmas, mély és boldog életet formálni; ha te átadnád magad gyöngé, de engedelmes eszközül arra, hogy rajtad keresztül mutassa meg a világnak az ő dicsőségét; ha felajánlanád a következő

esztendőt, hogy *ezzel és veled* tegyen csodát: mutassa meg, hogy mit tud a te életedből csinálni?

3. És ez nem lehetetlen, mert Isten is *épen ezt akarja*. Csak komolyan, hiven és gyakorlatilag kell imádkoznunk a harmadik kérést: *legyen meg a te akarata!* Gondoljuk végig egyetlen olyan napunkat, amelyben komolyan és teljes határozottsággal csak azután tudakozódunk, hogy mi az *ő* akarata? Ugyebár az, hogy azt a napot hiven kihasználjuk az *ő* ajándékainak megbecsülésével: legyünk igazabbak, jobbak és hívőbbek, mint tegnap voltunk. Mikor este nyugovóra térünk, mi az *ő* akarata? Az, hogy hálát adjunk, megbocsássuk, kiengesztelődjünk s őszinte fogadást tegyünk. Hűtlen voltál, önző voltál, irigy voltál, mi az *ő* akarata? Ott vannak tehetségeid, vagyonod, — velük szemben a feladatok, a szegények, a nélkülözők, mondd, mi az Isten akarata? Ott van a szived, mi szeretet férne belé, másfelől ott vannak azok, akik reád bizattak s akik a szivedből táplálkoznak . . . mi az Úr akarata? Jó a sátán és füledbe sug: légy az én szolgám, szaladj a kincs, az élvezet után — mondd, mi az Isten akarata? Jó Jézus és mutatja az *ő* útját, az *ő* békeességét, az *ő* sebeit és az *ő* koronáját, reád néz egész közleről, — mondd, mi az Isten akarata? Isten akarata mindig ugyanegy, akárhány vonatkozásban is álljon előttünk: az, hogy az *ő* neve megszenteltesék, az *ő* országa eljőjön *épen te* általad, *épen ebben a pillanatban*. Ez az *ő* akarata az új esztendőben. Bármily homály takarja is a jövőndöt, egyet azonban mégis tudunk: szent *alkalmak* ezernyi sorát tartogatja számunkra, amelyekben szakadatlanul *cselekedhetjük* ezt az imádságot: *legyen meg a te akarata!*

Ti azért *így* imádkozatok. Ámen.

R. L.

III. Temetési beszéd.

*Karácsonyfagyűjtás.** 18. Zsolt. 29.

A 18. Zsoltár 29. versében írva áll: „*Mert te gyűjtöd meg az én szövétnekemet; az Úr, az én Istenem megvilágosítja az én sötétségemet.*“ Ti most épen az ellenkezőjét tapasztaljátok ennek: az Úr eloltotta a ti szövétneketeket és a ti viláosságotok elsötétedett. Úgy érzitek, hogy valami kábulates homály vesz körül s szinte csodálkozva kérdezi fáradt tekintetetek: lehet-e még fény a világon, ha már az *ő* szeme nem mosolyog, lehet-e még derű a világon, ha már az *ő* sugárzó arca nem világít? Olyanok vagytok, mint a megvert árvák: egymás vállára hajtva

* Orvosprofesszor 9 éves, csodaszép leánykája. Szülői csak gyermekeiknek éltek; egyetlen gyermekük maradt, súlyos betegen; most már *ő* is kis testvére után ment.

fejeteket, belebámúltok a sötétségbe, amelynek csak kísértései, félelmei és fájdalmai vannak.

Tudjátok-e, hogy karácsonyeste közeledik s hiszitek-e, hogy a ti sötét világotokban előttetek egy láthatatlan karácsonyfa áll, a *hit karácsonyfája*, s Isten maga gyújtja fel rajta lassan, egymásután a lángokat?

Ime, ott pislog, dereng az első félnék láng: az a tudat, hogy a *tietek volt*. Arcát, mosolyát, édes beszédét ki nem törli a lelketekből a fájdalom bármely választóvize. Azt, hogy *volt*, nem rontja meg az, hogy *nincs*. A fájdalom mélysége a tovazúgott örömök magasságát méri; s hogy ő a tietek volt, az már nagy nyereség, az már nagy ajándék. Ha elröppent is, mint egy álom, mint egy angyal, de nálatok járt s házatokban, szivetekben ott hagyta lénye drága ajándékait. Van-e érte hálaadásotok?

Lobbot vet a második láng: nézzétek meg, mi maradt meg nektek? Nem szabad elhanyaglatnotok, mert ti nem vagytok önmagatokéi, tehát nem lehettek a fájdalom szolgálói. Titeket vár az élet, vár az a másik, kis fiatok, aki megmaradt. Küzdenetek kell érte hittel és tudománnyal, imádsággal és gondviseléssel, tartozok neki egy *egész* szívvel, egy egész szív *teljes* derűjével. Az élet erősebb, mint a halál. . . .

Felgúyl a harmadik láng: ma, mikor annyi a szenvedés, olyan egyetemes a gyász, csodálkoztok-e azon, hogy titeket is szíven talál egy nyilvánzó? Lehajolt fejjel, elfojtott zokogástól remegve álljatok be az átvert szívűek végtelen menetébe. Mi vagyunk a legnépesebb család: a vigasztalást keresők családja. . . .

Kigyúyl hirtelen a negyedik fény: belátása annak, hogy Isten kiválasztja azokat, akiket szeret és kezdi őket Magához nevelni. Elnézi sokáig, amint boldogan élnek, de mivel magasabb dologra hívta el őket, betér hozzájuk és a szívükre üt, mintha kopogtatna: itt lakik-e az én gyermekem, az a hívő, az a hős? Ime én elveszem a szemetek fényét, mert mondhatatlan lelki látásokat tartogatok számotokra: meg akarom mutatni nektek az én igazi arcomat. Drága olajom van: az én irgalmasságom és atyai szerelmem drága olaja, de én ezt csak sebekbe tölthetem; add ide a szived, ahol a legjobban fáj: minél mélyebb a seb, annál többet öntök bele. . . .

S most gyorsan lobognak fel egymás után a többi lángok: Isten szíve az egyetlen valóság és élet s ott nem vagytok elszakítva. Mosolyogva, lehunyt szemmel megy előttetek a drága Editke s visz ama láthatatlan világ felé, ahol a nagy találkozó lesz. Ha nem mentek utána, ha letértek, ha sirja fölött vigasztalan bánatba merülten ülve maradtok: mosolygó arca elborul s a szivetek sötét, démoni hatalmak martaléka lesz. Ám, ha feléje tárjátok kezeiteket s haladtok a láthatatlan mennyei világ felé: arca egyre mosolygóbb, boldogabb lesz s

gyermeteg titkolózása fátyolán mennyei igazságok megoldott értelme sugárzik át . . .

Ime felgyúlt előttetek a hit karácsonyfája és fényben úszik közöttetek a világ, mint a betlehemi pásztorok döbbsent szemei előtt. „Az Úr, az én Istenem, megvilágosítja az én sötétségemet.” Nem, nem; aki *egy* gyermeket adott és *azt a Gyermeket* adta azon a szent éjszakán, ha elvesz tőlünk *minden* gyermeket, akkor sem akar megrontani, hanem megáldani; *akkor is Istenünk és Atyánk marad!* Ugyanaz ő e koporsó felett is, mint a betlehemi jászolbölcső felett: hatalmas, jóságos Istenünk, az életnek Ura és a szeretetnek forrása, kinek kezére hajtjuk le fejünket ezzel az imádsággal:

Atyánk, csak te vagy menedékünk, vigasztalásunk és gyógyulásunk, mert te vagy egyedül nagyobb a halálnál s nagyobb az életnél. Te vagy az örök szeretet, te vagy az atyai megértés s mikor senki sem tudja, mennyire fáj a szívünk: tebenned nyugalom és csend fogad, mindenhatóságod ereje és jóságod derűje.

Köszönjük, hogy nekünk adtad őt. Köszönjük arca rózsáját, nevéte zenéjét, szeme tüzét, szive melegét, drága lénye viruló teljességét. Köszönjük a boldogságot, amit benne adtál s amellyel oly gazdagokká tettél.

Legyen meg a te akaratod, hogy elvetted tőlünk. Tiéd volt, legyen a tied. Nem értjük még, hogy miért cselekedted, de érezzük, hogy *te* cselekedted s mi a porba hajolva megáldunk Téged.

Reád bizzuk szinte repedni kész szívünket. Te már tudod, hogy mivel vigasztalsz meg, mi csak annyit tudunk, hogy neked mindenek lehetségesek. Ime itt van a fájaldunk: tégy csodát vele. Fordítsd át hűséggé, hitté, reménységgé. Ne vedd el, csak szenteld meg; még a kín is édes, mert érette hordozzuk. Mutasd meg nekünk bezárt egeidet, tárd fel atyai szived mélyét, add előnkbe világod törvényét, életed rendjét: te benned és tereád nézve mindenek élnek. Adj boldog viszontlátást . . .

Tartsd meg a megmaradt gyermeket a szülők számára. Hisszük, hogy te csak addig próbálsz, ameddig elhordozhatjuk, hisszük, hogy benne örökre fordul a bánat és visszatérül benne minden elveszített öröm. Legyen meg a te akaratod!

Dicsőség neked! Amen.

R. L.

A sirnál: Testvéreim, halljátok meg, mint mond a Lélek a gyülekezetnek. Felolvasom a Márk evangéliuma 5. részének 39. és következő verseit:

„És látá (Jézus) a zűrzavart, a sok siránkozót és jajgatót. És bemenvén, monda nekik: Mit zavarogtok és sirtok? A gyermek nem halt meg, hanem alszik. És nevetik vala őt. Ő pedig elküldvén vala-

mennyit, maga mellé vevé a gyermeknek apját és anyját és a vele levőket és beméne oda, ahol a gyermek fekszik vala. És megfogván a gyermek kezeit, monda néki: Leánya, néked mondom, kelj föl. És a leánya azonnal felkele és jár vala.“

Miatyánk.

„Hol van halál a te fulánkod és koporsó, a te diadalmad? Az Istennek legyen hála, aki adott nekünk diadalmat a mi Urunk Jézus Krisztus által!“ * (I. Kor. 15., 55. 57.)

R. L.

* Ezt a kis agendát teljes szövegében leközlöttük. Majd visszatérünk reá, mikor a temetési beszédről fogunk értekezni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A próféta az által nő kora fölé, hogy szenvedéllé válik benne egy új, nagy gondolat. Nem vitatkozik, nem cáfol, nem magyaráz, nem tanít, nem fejteget: egyszerűen reámutat a dolgokra; revelál, mert látásában a dolgok igazságokká lesznek és az igazságok dolgokká. Semmi sem áll olyan távol a prófétától, mint egyfelül a kritika, másfelül a sejtelem, mert prófétának lenni annyit tesz, mint az ősbizonyosságok honába érkezni. A próféta nem elmélet, sem nem fényűzés, hanem isteni emeltyű, amely az életet egy fokkal magasabbra emeli. A próféta szenvedelme a tett, mint az élet apoteozisa. A legnagyobb tett mindig — a prófétai beszéd.

R. L.

Amit lémonya, vagy vereshagyma levéllel irnak papirosra, meg nem látszik, de ha tűzhöz tartják s egy kevésse megpirosítják, igen szépen elolvashatni. Mi most írton-irunk lelkünkre vagy jót vagy gonosz bűnöket; de most még nem tetszik, ki mit ír. Hanem amikor az ítéletre jó Krisztus, ignis ante ipsum praecedet, tüzet bocsát előtte, mely megmutatja, mit írunk teljes életünk folyása alatt a lelkünkre s abból becsületet, vagy kárhozatot veszünk.

Pázmány.

VALLÁSOS NEVELÉS.

Hogyan tanítsunk vallást ?

Vallástanítás az iskolában.

1. A népiskolai vallástanítás anyaga és tanterve.

Az eddigiekben lefektetett általános elvek tisztázása után most az a feladat áll előttünk, hogy megállapítsuk azt az anyagot, melyből a népiskolai vallástanítás rendszere felépül, azután ezt az anyagot igyekezzünk egy ideális tanterv kereteiben elhelyezni s így a munkának mintegy a módszeres próbáját adjuk meg, mely garantálja helyességét és elvégezhetőségét a népiskolában.

Miután az iskolában végzendő vallástanítás meghatározott időre szorítkozik, hogy ezt az időt teljesen kihasználhassuk, s hogy tanításunk célt érhessen, szükséges, hogy munkánk ne ötletszerű, ne önkényes, hanem minden részletében *tervszerű* legyen. Évégből a tanítás anyagát bizonyos cél és mód szerint állapítjuk meg, tagoljuk és dolgozzuk fel. Azt az anyagot, melyből a vallástanítás tárgyköre alakul, hosszú századok nevelői tapasztalata hordta össze s válogatta ki. A keresztyén egyház közel két évezred óta foglalkozik a vallás tanításával; e hosszú idő alatt föltétlenül meg kellett találnia a legjobb, legmegfelelőbb tananyagot. Ha ezt az anyagot szemügyre vesszük, úgy találjuk, hogy benne bizonyos állandó elemek szerepelnek, melyeket minden korszak igyekezett az ifjabb generáció vallásos építésére kihasználni. Bár természetesen idők folyamán az anyag bővült és mélyült, mégis megállapíthatók azok a fundamentális alkatrészek, melyek állandó elemekül tekinthetők a keresztyén vallástanításban. Így a bibliai történetek, a legendák, az egyház története és a keresztyén hit lényegét kifejező dogmák. Részben ezek, részben az ezekben őrzött tartalom fogják adni alapjait a mi modern vallástanításunk anyagának is és a változás nem annyira az anyagban, mint a fölfogás és módszer újszerű alkalmazásában rejlik, amint azt a vallásos világnézet és az egyetemes szellemi fejlődés tisztulása hozza magával. Miután a népiskolai vallástanítás számára 6 év, illetve 6 osztályú iskola áll rendelkezésünkre, ezért hogy anyagunkat teljesen kimeríthessük, azt is 6 év, illetve 6 osztály keretébe kell beosztanunk, a gyermek lelki fejlődésének megfelelően.

Az egész anyagnak ezt az öntudatos rendezését nevezzük *tantervnek*. A tanterv elkészítése ennél fogva a vallástanításnak nélkülözhetetlen, alapfontosságú teendője, melyben a megvalósítandó feladat egész terjedelmében, és pedig minden körülmény számbavételével felöleltetik és kivihetőségének ideális garanciáját megnyeri.

Mikor a tanító el akarja készíteni tervét, mindenekelőtt számot kell vetnie a gyermek életkorával, ebből kifolyólag meg kell állapítania érdeklődési körét, ismernie kell a szülői házból magával hozott vallásos világot, ezekhez mérten kell megállapítania a tananyagot, melyet másfelől az iskolai vallástanítás végső céljával, az óraszámával, a többi tantárgyak körével, fokával s a tanítás minden más (esetleg helyi) érdekeivel is egybe kell vetnie s összhangzásba kell hoznia. Az ilyen munka mindenesetre nehéz, de oly fontos, mint valami hadi terv, a melynek körültekintő megalkotásától egy egész ország sorsa függhet. Világos ugyanis, hogy a gyermek egész lelki fejlődésének, egész nevelésének, s így egész jövőendő életének legnagyobb kockáztatása és veszélyeztetése nélkül nem lehet mellőzni a fentebb érintett körülmények és tények szigorú számbavételét. Ha a 6 éves gyermeknek kell vallást tanítanom, itt elsősorban az ő szülői házból hozott vallásos világgal, azután ugyanott szerzett eddigi tapasztalásaival, nézeteivel, fogalmaival, otthoni speciális körülményeivel kell tisztában lennem, hogy tudjam, mihez tartsam magam. A munka jó sikere esetén a 10 éves gyermeknél ezek a szempontok hátrábbvonulnak, ellenben előtérbe nyomódnak az iskolai tanítás egyéb érdekei, a többi ismeretek és a fejlődő lélek táguló érdeklődési köre, speciális hajlamai. Ezeknek előzetes számbavétele alapján szerkesztjük meg az iskola általános vallástanítási tervét. Így, mint minden komoly paedagogiai munka, a vallástanítási tanterv elkészítése is mélyreható *lélektani* ismeretét tételezi fel a gyermeknek, a kinek nevelésére vállalkozunk. Maga az a cél, melyre végeredményében törekedünk, igaz, minden tapasztalattól független, mert az önértékű, ideális vallásosság, a szentséges emberi élet eszménye, mely semmi adott körülmény által nem módosítható abszolút érték; azonban a vallásos nevelés éppen abban áll, hogy ezt az önértéket realizálni, személyivé tenni akarjuk, s ehhez az utakat és módokat a gyermek lelkében felkutatjuk, számbavesszük és ezeken keresztül tesszük a célt valóságos életté.

A vallástanításnak, mint a vallásos nevelés azon ágának, melyben az eszmény, a cél *értelmi* úton tétetik a lélek sajátjává, élményévé, fokozott mértékben kell mindezekkel számot vetnie.

A népiskolai vallástanítás tantervének mindenekelőtt, még pedig a 6—12 éves gyermek lelki világához mérten, a keresztyén eszmény *teljességét, egészét* kell felölelnie és nyújtania, mivel a népiskola befejezett iskolatípus, a mely hivatva van bár elemi, de még is kerek és befejezett ismereti alapozást adni az életnek.

Ennélfogva a vallástanító mindenekelőtt egy olyan gondolatot keres, mely magában foglalja a keresztyénség lényeges tartalmát, mutatja a tanítás végső célját, s tagolhatósága folytán vezeti az anyag tervszerű beosztását. A tanítás e vezetőgondolata többféleképp megfogalmazható, lényege csak az, hogy a tananyag eszmei lényegét magában kell foglalnia. Tulajdonképeni jelentősége az, hogy egészen világosan, fogalmi alakba öntve hordozza a tanító lelkében az egész anyagot s annak minden részletét le a legkisebb kérdéssig, mintegy gyémántfonal, összetartja és magyarázza. Természetes, hogy ez az alapgondolat a gyermek előtt *rejtve marad*, nem látszik, nem ütközik ki, mintahogy az egészséges emberen sem lehet látni a testfejlődés belső, szilárd támasztékát: a csontrendszert.

Egy ilyen alapgondolat a következő: *Isten megváltotta az embert Jézus Krisztus által*. Ez a gondolat magában foglalja a keresztyénség lényegét, ebben a tanítás eszmei tartalmát, subiectiv célját és tagolható. Most ágaztassuk szét ezt a gondolatot:

a) *Ki váltotta meg...? Isten*. Az egész vallásos életnek, az egész nagy világdrámának cselekvő alanya tehát Isten. Első sorban őt kell tehát a gyermeknek megismernie. A régiek a vallástanítás ezen első fokát úgy is nevezték: „*Isten ismeretére való vezetés*.” Cselekedték pedig ezt aképen, hogy az egyház hittételeit Istenről bölcs mondásokba, példabeszédekbe, hitvallásokba, versekbe, énekekbe és imákba foglalva *betanították* a gyermekeknek, ezenkívül, mintegy észfejlesztőül, kifejtő kérdés, okoskodás útján akarták a Teremtő megismerésére vezetni, úgy gondolkozáván, mint a mi ismeretes káténk is, hogy „a vallás Istennek helyes ismerete és tisztelete avégből, hogy általa jobbak, bölcsőbbek és boldogabbak lehessünk.” Ez az eljárás téves, mert ellenmond minden lélektani ismeretnek. Ezt később óhajtjuk fejtegetni; most csak annyit állapítunk meg, hogy a legkisebb iskolás gyermekek, a kik a mesék világában élnek és legerősebb képességük a megszemélyesítő, érzékítő fantázia, Istent nem *fogalmi*, hanem *szemléleti* úton képesek megismerni. A vallásos mese: *a legenda* az a forma, melyben a Világok Alkotója bámuló szemeik elé lép. Mi „*előkészítő vallástanításnak*” nevezzük ezt az ágat, mely *Istenről szóló legendákat* tartalmaz. Ez az I—II. el. osztályok tananyaga, a melyek lélektanilag egymáshoz közelálló gyermektypust foglalván magukba, tanításnál is együtttartandók. A heti óra számát a jelenlegi tantervek többsége 1 órában, így az évi órakét 33-ban állapítja meg. Nem helyes, mert feltéve, hogy a vallást nem a tanító, hanem a lelkész tanítja, *alkalomnak* határozottan kevés még a megismerkedéshez is. Inkább heti 2 félóra, vagy heti 2, évi 66 óra felne meg.

b) *Ki* váltott meg...? *Az embert*. Hol találja meg a tanító a vallásos ember és élet, mégpedig a bűnnel küzdő és megvál-

tásért esengő emberi élet legteljesebb képét? Az *Ótestamentumban*, a hol egyszerű, üde, megragadó történetekben van megörökítve, szemléltetve a vallásos élet minden mozzanata, s amely páratlan gazdagságú és értékű kincsesháza a vallásos élmény konkrét példáinak. Ezek a történetek, melyek a *bűn* keletkezésével kezdődjenek, tulajdonképen egy óriási küzdelmet tárnak fel a jó és a rossz, *Isten barátai és ellenségei* között, azt az örök küzdelmet, mely mindig folyik a földön s mely épen a megváltás felé tör.

Ezeket az *Ótestamentumi történeteket, Isten barátairól és ellenségeiről* tanítjuk a III. osztályban heti 2, évi 66 órán.

c) *Ki által váltotta meg...? Jézus Krisztus* által. E megváltás történetét tárja fel Jézus és tanítványai életében az emberiség legdrágább kincse: az *Újtestamentum*. A IV. osztály tehát *Újtestamentumi történeteket* fog tanulni a *Megváltóról*, heti 2, évi 66 órán.

d) Mivel azonban Jézus Krisztust, mint földi embert, 2 évezred választja el tőlünk, kérdés, hogy vajon e *hosszú idő alatt is megváltója volt-e az embereknek?* Ha a tanító erre feleletet keres, megtalálja azt a *keresztyén egyház történetében*, a hol *hős emberek* élete bizonyítja Jézus megváltói hatalmát. Az V. osztály tehát *egyház történetet* tanul a *megváltottakról* heti 2, évi 66 órán.

e) Mindaz, a mit eddig történeti, szemléleti formában bemutatunk, holt és értelmetlen dolog volna anélkül az utolsó és legnagyobb kérdés nélkül, hogy: *megvált-e minket is?* Erre felelünk az egész eddigi anyag biznyságul való hívása mellett a *Kátében*, mely nem egyéb, mint *biznyságtetés a megváltásról*, a VI. osztályban, heti 2, évi 66 órán. És itt kifejezést kell röviden adnunk annak a nézetünknek, hogy semmiképen sem helyeselhetjük a jelenlegi vallástanítási tanterv azon eljárását, hogy a népiskolában a vallástanítást befejezi az egyháztörténettel és a kátéről (hit- és erkölcsstanról), mit sem tud, holott enélkül az egésznek subiectiv, egyéni eredménye, tulajdonképeni praktikus, nevelői célja elvész. Hangsúlyoznunk kell, hogy az egész vallástanítás akkor érte el a célját, ha az iskolából távozó gyermek megértette és teljesen átérezte a nagy tapasztalást a maga gyermeki életében és módján: Isten *engem is* megváltott és szeret Jézus Krisztus által, én is az ő megváltott gyermeke vagyok, én is igaz keresztyén akarok lenni! — Ezt a tapasztalást az egész történeti anyag megelevenítése által csakis a káté tanításban lehet nyújtani. Nem fogadhatjuk el azt az esetleges kifogást, hogy e tapasztalást a *konfirmációnak* kell megteremtenie, mert bár a konfirmáció is ezt eredményezi, de, amint látni fogjuk, az érettebb kornak megfelelő, más, új módon és más, speciálisabb tendenciával. Épen nem elfogadható az a gondolkozás, hogy az iskolából kikerült gyermek egy félbenmaradt, befejezetlen vallástanítás után konfirmációjáig ne kapjon feleletet *egyéni* életé-

nek örök kérdéseire, mert az ilyen konfirmáció csak azt bizonyítaná, (a mi talán igaz is a jelen körülmények között), hogy az egész iskolai vallástanítás kárbaveszett s mindent elől kell kezdeni. Természetesen mi a konfirmációt a szokottnál kissé érettebb korban gondoljuk végrehajtandónak, a mikor aztán, feltéve, hogy jó vallástanítás és további lelki gondozás előzte meg, nem kell a világteremtésétől fogva 1915-ig minden történetet újból megtanítani, hanem az egész konfirmációi oktatás *személyesebb, pásztoribb, praktikusabb* lehet, mintegy hitben való *szent előkészület* az önálló keresztyén életre, a melyben sokkal több a pásztori beszélgetés és a liturgiai elem, mint az oktatás s legfőképen valóságos *gyakorlása* az igaz keresztyén életnek. A konfirmációi előkészületet mi nem annyira vallástanításnak, mint inkább nagy és komoly *életpróbának*, ha szabad így kifejezni magunkat, a keresztyén élet nagy drámája előtti *főpróbának* szeretnők gondolni és meg is valószínűsíteni. De erről a maga helyén! — A vázolt anyag és tanterv áttekintésére álljon itt ez a táblázat:

Táblázat a népisk. vallástanítás ált. tantervéhez.

Osztály	Alap-gondolat	Az alapgondolat felosztása	Tananyag	Óraszám		Subjectiv eredmény (cél)
				heti	évi	
I—II.	Isten megváltotta az embert Jézus Krisztus által.	a. Ki váltotta meg? Isten.	<i>Istenről.</i> (Előkészítő vallástanítás legendákban.)	(vagy 2 fél)	2 66	Isten engem is megváltott és szeret a Jézus Krisztus által; én is igaz keresztyén akarok lenni.
III.		b. Kit? Az embert.	<i>Isten barátairól és ellenségeiről.</i> (Ótest. történetek.)		2 66	
IV.		c. Ki által? Jézus Krisztus által.	<i>A megváltóról.</i> (Újtest. történetek.)		2 66	
V.		d. Azóta is? Az egyház hőseit.	<i>A megváltottakról.</i> (Ker. egyháztörténet.)		2 66	
VI.		e. Minket is? <i>Bizonyágtevés a megváltásról.</i> (Katé.)			2 66	

Ezt az anyagot minden osztályban megfelelő énekek és imádságok egészítik ki, melyeknek tanításáról külön fogunk megemlékezni.

A mit eddig vázoltunk, az az egész vallástanítás *általános* terve, váza. Ennek az alapján most már el lehet készíteni minden osztály (ág) külön *tanmenetét*, ami az anyag egyes ágainak *óráról-óra*ra való meghatározását és beosztását jelenti. Ez viszont arra szolgál, hogy minden év munkájának tervszerű végzését biztosítsa. A tanmenet ellenőrzésére szolgál a *haladási napló*, melybe a vallástanító óráról-óra bevezeti az elvégzett munkát, s ezzel ellenőrzi, hogy a tantervben kitűzött anyag a megszabott idő alatt elvégezhető-e? Így míg a tanterv ideálisnak tekinthető, a haladási napló reálisan mutatja, a helyi körülmények közt végezhető munkát.

A tanítás annál eredményesebb, minél inkább összevág a tantervben kitűzött feladat a haladási napló adatai által elvégzettnek igazolt munkával.

Ezek után következő számunkban áttérünk az anyag és a módszer osztályonkénti részletesebb tárgyalására. M. S.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Elérni, hogy a gyermek önmagától a jót válassza s a rosszat távoztassa : vagy ez a jellemképzés, vagy semmi. Herbart.

Az ideálnál ne azt nézd, hogy nem lehet elérni, hanem azt, hogy meg lehet közelíteni. R. L.

Legnagyobb tévedés azt hinni, hogy az élet minden további nélkül nevelni képes. Nevelni csak az életnek valamelyes *magyarázata tud*. Foerster.

Gyermekistentisztelet.

A gyermek.

— Karácsony 2.-od napján d. e. 6—10 éves (I—IV. el. o.) gyermekeknek. —

Ének: „Szivünk vígsággal ma bétölt,” (Erd. Ref. Énekeskönyv Cl. dics. 1—2. v.)

Imádság: Mennyei Édesatyánk a Jézus Krisztus által! Harangok zúgása, ajkunk zsoltáréneke, imádsága, keblünk sóhajtásai hadd vigyék fel hozzád a fényes menybe a mi gyermeki szivünk háláját és szeretetét! Mint Édesatyánkhoz, úgy járulunk Teeléd, hiszen ma Atyánkká lettél, fiaiddá fogadtál, kegyelmedbe vettél bennünket. Óh add Atyánk, hogy ma igazán gyermekekké lehessünk Teelőtted, szelid, alázatos, engedelmes gyermekekké, mint az, a ki a betlehemi jászolbölcsőben szunyadoz. Áldott légy, szent, tökéletes Isten, ki a te gyermekeidért gyermekekké lettél, szolgálidért szolgálává, ki a világ minden fájdmát, gyalázatát, bűnét, átkát felvetted a Te megváltó keresztedre és átkozott lettél Érettünk, hogy a mi szivünk áldott legyen a Te örök szeretetteddel. Mit adjunk neked végtelen szeretetedért, mit adjunk, felséges, szent Isten? A szivünket, az életünket vedd kedves áldozat gyanánt, teremts benned hajlékot a betlehemi vendég számára, a kit úgy vár ez a véres, háborgó, égő, pusztuló világ! Nyisd fel lelkünket szent Igéd előtt, hogy megérthessük ajándékozni, a Jézusnak drágaságát és örvendezve zárhassuk őt szivünkbe örökre. Ámen.

Miatyánk . . .

Ének: „Megáll az Istennek Igéje.” (Erd. Énekeskönyv. 4. új ének.)

Textus: „Született néktek ma a Megtartó, a ki az Úr Krisztus, a Dávid városában. Ez pedig néktek a jele: találtok egy kis gyermeket bepolyálva feküdni a jászolban.” (Luk. ev. 2. r. 11—12 v.)

Édes gyermekeim! Ezeket a szavakat az Úr fényes angyala mondotta ezelőtt 1915 évvel, egy sötét éjszakán, Betlehem mezein, szegény, fázó pásztorembereknek. Gonosz világ volt az, akárcsak a mostani. Az országot ádáz ellenség dúlta fel; a föld tele volt elesett hazafiak sirjaival, a házak helyén kormos romok, a romok közt siró asszonyok, éhező gyermekek. Szegény pásztorok, a kiknek nem volt hajlékuk sem, sovány juhockáikkal ott dideregtek a havas éjszakában és levert, elpusztított hazájukról beszélgettek. Sötét volt az éjszaka, de szivükben még sötétebb bánat honolt. Elvesztették hazájukat, és elvesztették reménységüket. Vajon lesz-e még szabad, virágzó hazájuk, lesznek-e még e földön boldog családok, felépülnek-e a rombadőlt házikók? Vajon lesz-e, a ki *megtartsa* Isten ígétét, hogy népük dicsőséggel és ha-

talommal fog uralkodni a világ felett? És ime, szivük fájó kérdéseire felelet érkezik. A sötét éjszakában ragyogó angyal, Isten követe magasodik fel előttük, hatalmas szárnyaival beborítja a sötét eget, hangja mint száz meg száz harang, zeng, zúg át a mezőkön: „Született nektek *Megtartó* . . .“

Milyen hihetetlen, csodálatos, boldog örömhír volt ez, édes gyermekeim! De a mi a legcsodálatosabb volt a dologban, az, hogy az angyal szavai szerint ez a hatalmas *Megtartó*, Isten ígéreteinek beváltója, a rabigában vergődő nép szabadító királya „*egy kis gyermek*“, a ki „bepolyálva fekszik a jászolban“, azaz egészen tehetetlenül, még a kezét se tudván megmozdítani. De az angyalnak igaza volt. A pásztorok elmenvén, megtalálták Betlehemben azt a „kis gyermeket.“ Egy rongyos, sötét istállóban, korhadó jászolban, szalmán feküdve szendergett a világ *Megtartója*, Józsefnek és Máriának fia, Jézus. Szülei a messzi Názáretből jöttek Betlehembe, a mint tudjátok, a római császár parancsára, hogy itt, József születési helyén írják be őket abba a nagy könyvbe, a melyből Augustus császár meg akarta tudni, hogy vajon hány ember is lakik az ő roppant nagy birodalmában? Mária és József nem kaptak szállást sem rokonaiknál, sem barátaiknál, sem a vendégfogadóknál, mert minden hely tele volt idegenekkel, a kik innen származtak el mindenfelé s a kik a császár parancsára jöttek most ide, mint ők is. Hogy meg ne fagyjanak a hideg, sötét éjszakában, egy jószívű korcsmáros istállójában húzódtak meg szegények, a melyik már roskadóféltben volt,- s a honnan a marhákat is elvitték régen, nehogy agyonüsse őket a korhadó tető. Itt, ebben a félelmes, csúnya, nyomorult zúgban született a legnagyobb király, a *Megtartó*: az Úr Jézus Krisztus. Ha az angyal nem mondotta volna, el sem is hitték volna a pásztorok. Hogyis hihették volna, hogy a Messiás, a kit Isten az ő nagy prófétái által századokon át egyre ígért az ő népének, a legdicsebb, a legnagyobb, az Isten fia, a királyok királya istállóban és ne palotában, jászolban és ne biborbársonyágyban, szalmán és ne hattyúpehely-derék-aljon szenderegje első álmait? De az angyal mondta és elhitték. Boldogan, örvendve imádták a kis gyermeket, a *Megtartót*.

Igazuk volt. A világ *Megtartója* csakugyan ő volt, a betlehemi kis gyermek, az Úr Jézus Krisztus. Tudta a jó Isten, hogy miért küldötte így e világra. Hirdetni akarta ezzel is az ő örökkévaló akaratát. Édes gyermekeim! Az a kis gyermek ott a jászolban azt hirdeti nekünk a maga tehetetlen gyengeségével és szegénységével, hogy a jó Isten nem földi kincsekkel, nem földi pompával, nem véres fegyvert forgató ököllet, nem koronás királyi hatalommal akarja megtartani a világot, nem parancsszóval, hanem ártatlan, tiszta gyermeki szivek által. A zsidó nép bosszúra várta Isten küldöttét. Győzhetetlen, vérbengázoló, haragos, ítélő királyt várt, a ki az átkozott ellenséget irgalom nélkül írta ki a

világról, övéit pedig boldog földi hatalommal ajándékozza meg. És ime . . . Isten küldött egy minden nyomorúságtól körülvelt, mindenkitől legyőzhető kisdedet, a szeretet, a béke, a csöndes boldogság zálogát és ezzel örök időkre hirdeti az ő gyermekeinek: az én országom nem e világból való, nem külső, nem földi; élete nem a fegyverek őrizetétől függ, nem ellenségei kipusztítása által diadalmaskodik: a ki az én gyermekem, az én országom tagja akar lenni, annak szívéből ki kell irtania minden haragot, bosszúvágyat, földi kívánságot, míg oly tiszta és ártatlan lesz a szíve, mint azé a kis gyermeké a betlehemi bölcsőben. „Ha olyanok nem lettek, mint e kis gyermek, nem mehettek be a mennyek országába.“

Látjátok, kedves gyermekek, a jó Isten mindig azt akarta, hogy az emberek az ő gyermekei legyenek, hogy csak neki szolgáljanak és e szolgálatban hasonlókká legyenek. Ő hozzá, mert ez a legnagyobb öröm a világon. És az emberek Isten helyett önmaguknak szolgáltak, a bűn rabságába sülyedtek, a világ nyomorúlt, alacsony és gonoszszívű gyermekeivé lettek. Uralkodni akartak, ellenségeiken bosszút állva, uralkodni minden felett . . . és letiport rabszolgái lettek saját bűneiknek. A jó Isten pedig, látva az ő elpártolt gyermekei pusztulását, örök szeretettel, szánakozó kegyelemmel *maga lett gyermekké* ott a betlehemi jászolban, hogy megmutassa, milyenek kell lennünk, hogy megközelítse elfordult szívünket, hogy megváltson minket a haláltól. Azért Megtartója, egyedüli Megtartója a világnak az a gyermek, mert a nagy Isten szeretete, kegyelme, jósága, szentsége öltött benne emberi testet, hogy „a ki hiszen ő benne, egy is el ne vesszen, hanem örök élete legyen!“

*

És most nézzetek magatok körül, kedves gyermekek! A karácsony újra itt van. A levegőben angyalszárnyak suhognak. A karácsonyfák kicsi gyertyái fölgyúladtak . . . Ah, de volt-e még karácsony, a melyik ilyen szomorú, véres, gonosz világba köszöntött volna be, mint ez a mostani? Máskor boldogabb volt a karácsony, ugye gyermekek? Mikor édesapáitok, nagyobb bátyáitok is itt voltak veletek? Most szegény édesanyátok egyedül imádkozik itthon értük és nézzétek, hogy sápad, fogy szegény napról-napra, milyen könnyes, bús a szeme, mennyit kell gyötörnie magát, hogy ti ne szenvedjétek szükségét semmiben? Bizony, minden ház üresebb lett, minden teher nagyobb, minden munka nehezebb. És ott messze, a harcmezőkön bömbölő ágyuk, égő városok és faluk lángja-füstje, haldoklók nyögése és vad harciordítás űzik el a karácsonyi angyalokat. Kigyúlt a világ mind a négy sarkán és a tűz elnyeléssel fenyegeti hazánkat, életünket. Ki fogja *megtartani* a világot,

a hazát, ha harcoló testvéreink kidőlnek, ha Isten nem könyörül meg rajtunk?

Isten azonban az ő irgalmával „jelt“ ad nekünk e szent napon, és e jel: „*egy kis gyermek*, bepolyálva a jászolban.“

Ah most is és mindörökké az Isten ártatlan, tiszta, szent gyermekeinek szive fogja megtartani a világot!

Édes gyermekeim! *Nektek* kell a világot megtartanotok! Nézzétek! Az a betlehemi kis gyermek százszorta gyöngébb, szegényebb, tehetetlenebb volt, mint ti. És Isten mégis ő általa mentette meg milliók lelkét a kárhozattól a menyország számára. Ti erős, okos, jó magyar gyermekek, ti vagytok azok, a kiknek meg kell tartanotok Magyarországot. Tiétek a jövőnd... nem, ti *magatok* vagytok a jövőnd! Ez az Isten karácsonyi üzenete ma a számotokra: „Miképen egy kis gyermek által tartottam meg a világot eddig, azt akarom, hogy hozzá hasonló gyermekek tartsák meg most, a kik ép olyan engedelmesek, hívek, tiszták, jók, bátrak és igazak legyenek, mint Ő vala. az én szerelmes Fiam!“ Amíg odakünn felnőtt férfiak, apáitok, bátyáitok ontják drága vérüket a hazáért, érettetek, a ti boldogságotokért, jövőtökért, addig itthon tinektek kell azt a drága jövőndöt megtartanotok. Tudja meg minden gyermek, hogy csak akkor lesz béke és öröm a világon, ha ő idehaza becsülettel elvégzi leckéjét, híven szereti és támogatja édesanyját, testvéreit, barátait, ha olyan engedelmes és jó gyermek lesz, mint Jézus Krisztus volt az ő mennyei Atyja iránt! Tudja meg minden gyermek, hogy ha csak egy órát tölt el hanyagságban, haszontalanul, hiábavalóvá teszi annak a drága vérnek kiomlását, mely az édesapák és testvérek szivéből ömlik két esztendő óta a harcmezőn. Ha a gyermekek jók, akkor a kiomlott vérből dicsőség, boldogság, áldás fakad, ha a gyermekek rosszak, a kiomlott vér átokká, gyalázzattá és szerencsétlenséggé lesz a hazán és örökre el kell pusztulnia Magyarországnak!... Édes gyermekeim, ti jók akartok lenni. Ti meg akarjátok hálálni édesapátok, testvéreitek nagy, keserves szenvedéseit, édesanyátok értetek való sok fáradságát és aggodalmát, tanítóitok nehéz munkáját! Ti majdan igaz, és erős férfiak és hűséges, szerető nők akartok lenni! Karácsony van. Isten nektek küldötte drága gyermekét. Érettetek lett gyöngye kiseddéd. Oh, legyetek olyanok, mint ő! Fogadjátok szivetekbe Jézus Krisztust, hordozzátok ott boldogan az ő képét és teljes szivetekkel legyetek az ő követői. Mert ha mint gyermekek, olyanok lesztek, mint ő volt a mennyei Atyához: engedelmes és alázatos, szelid és jó, akkor mint felnőttek is hasonlók lesztek őhozzá, a ki életét adta az ő barátaiért! Magyar gyermekek, legyetek Isten gyermekei! Imádkozva, tanulva; segítve, szeretve egymást tartsátok meg a hazát, a világot! Ezen a szent ünnepen szivetekben kell megszületnie a Világ Megtartójának. Ime, a messzi harcterekről ezer és ezer ember tekint

az égre: Istenünk! Ki fogja megtartani a világot, a hazát, ha elveszünk? Idehaza ezer és ezer édesanya, hitves, testvér, nagypapa és nagyanya eseng Istenhez: Adj Megtartót Uram nekünk, ha elvetted a mi fenntartóinkat! És Isten szól, szól most is angyali szózáttal: . . . „Született nektek Megtartó: . . . egy kis gyermek . . .” Minden háznak született egy-egy; *ti* vagytok azok, *ti* lesztok azok, ha szivetekben megszületik az Úr Jézus Krisztus, ha olyanok lesztek, mint ő. Oh, tárjátok ki a sziveteket előtte! Ámen.

Imádság. Édes jó Istenünk! Mennyei Atyánk a Jézus Krisztus által! Köszönjük neked, hogy adtál e pusztuló világnak, e szorongatott hazának Megtartót a te szent Fiadban! Tudjuk jó Atyánk, hogy csak úgy adsz békeséget e világnak, ha mi, a te gyermekeid szívébe fogadjuk édes Megváltónkat és az ő erejével magunk igyekszünk megtartani hazánkat, jövőnket! Oh adj hát nekünk engedelmes és hű szívet, befogadni a betlehemi vendéget és követni őt, vele élni, vele küzdeni mindhalálig! Oh jó Atyánk, adj kérünk, békeséget e báborgó világnak. Hozd haza épen, diadalmasan drága apáinkat és testvéreinket, add hogy véres harcaik után legyen örömük és békeségük bennünk, add hogy tudjunk méltók lenni hozzájuk, hozzád életben és halálban. Nyugtasd meg elvérzett, drága hőseinket, adj örök dicsőséget nekik fényes menyországodban és egykor boldog találkozást velük nekünk is, tenálad, a te szent Fiad hajlékaiban! Ámen.

Aldás: Az Atya, Fiu, Szentlélek Isten tegye erőssé a ti sziveteket a jóban; tegyen titeket hű és boldog követőivé a Világ Megtartójának; áldjon és szenteljen meg titeket az Úr az ő kegyelméből, Ámen.

Ének: „Krisztus Urunknak áldott születésén . . .” (Erd. Énekeskönyv. XCIX. dics. 1—2. v.)

M. S.

Jaj Izrael pásztorainak, akik önmagukat legeltették. Avagy nem a nyáját kellelegeltetni a pásztoroknak.
Ezékiel 34. 2.

4. Bethlehemes játékok?

Első és másod-elemista leánykák tanítása közben ötlött az eszembe, hogy a *bethlehemes játékokat* vallástanítás céljaira mily pompásan fel lehetne használni. Először is gondoljuk meg, hogy a bethlehemes, mint a passzió játékok vallásos élményeknek dramatizálnak, tehát különösképpen alkalmasok arra, hogy a gyermekeket észrevétlenül belevigyék egy tőle különben igen messzeeső világba. Azután ezek a játékok mindig naivak, szinte azt mondhatnám, primitívek, tehát a gyermek lelkéhez rendkívüli mértékben találhatnak. Egészen művészi feldolgozásban például a Szabolcska szövegével s valamelyik neves zeneszerző átírásában a gyermek lelkét felejthetetlenül mély aesthetikai örömmel tölténék el. Végül természetüknél fogva áthidalnák azt a szakadékot, amely az iskolai vallástanítás és az élet között tátong, amennyiben az *iskola mellett* az iskola feladatát oldanák meg.

Csak egészen kis gyermekeknél tartom ajánlatosnak a próbát. Ugyanis a nagyobb gyerek könnyen hozzászoknék az ilyesmi által ahhoz a gondolathoz, hogy a Jézus egész világa nem a *történelem*, hanem a *képzelet* világa, míg ugyanez a veszély a kis gyermekeknél nem fenyeget, miután ezeknél még nem vált el a valóság a költészettől. Természetes az is, hogy a jászolnak körülhordozása s Jézusnak valami viaszbabával való ábrázolása helytelen dolog, mert bizonyos katolikus képimádásra adna okot.

Felvetettük ezt a gondolatot, hogy foglalkozzanak vele a szakértők. Revideáljuk a bethlehemes játékok szövegét és zenéjét s művészivé és mélylyé téve azokat, használjuk fel a vallástanítás eszközeül.

R. L.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

PÁSZTORKODÁS.

BELMISSZIÓ.

A lelkipásztor munkája a háborúban.

III. Általános nevelői irányú munka.

E cím alatt összefoglaljuk azokat az általános jellegű munkákat, melyek a lelkipásztorra várnak ugyan, de nem speciálisan vallásos karakterűek. Minden általános jellegű mellett ezek a munkák azért *nevelői* munkák, hiszen a lelkipásztor minden munkáját egy mélyebb nevelői cél kormányozza. É kötelességek fősorolásánál azt az utat követjük, hogy először az egyénibb, azután az intézményes munkákat említjük föl.

1. Az első gondolat, amit kiemelünk az, hogy a lelkipásztor használja föl állandóan beszélgetéseiben a háború motivumait, de ne sülyedjen az aktualitások hajhászásába. Visszatetsző indolencia volna tudomást sem venni a mozgalomról, a mi körülöttünk van, menni, tekintet nélkül a körülünk zúgó viharra, de ép oly szégyenteljes szolgaság volna nem tudni mást, mint a háború borzalmait fejtegetni, s nem adni egyetlen igéjét a megnyugtásnak és békességnek. Az első esetben elszakadnánk a *valóságtól*, a földi élettől s maradnánk kiáltó szók az élet pusztaságában, ünnepi szónokok, akiknek semmi közük a mindennapi élet ügyeihez, az utóbbiban elszakadnánk az *eszménytől*, a mennyei élettől, lesülyednénk a hétköznapiság rabszolgái közé, akik nem tudják, hogy a mi életünk nem azok sokaságában van, a mikkel birunk. Ezért azokat a belső *motivumokat* kell fölhasználni, amelyeket a hadban levők vagy itthon maradottak gondozásánál fölfejtettünk, s nem az eseményeket, melyek csak illusztrációk lehetnek, különben lesülyedünk a krajcáros napilap színvonalára. Különösen kiemelendő ez a lelkipásztor három legfontosabb munkakörében: a gyülekezeti munka terén, melyről már szólottunk, a vallástanításban és igehirdetésben. A *vallástanítás* állandó és tervszerű menetébe be kell vinni azokat a motivumokat, melyek a háborúra vonatkoznak a személyes bátorság, erkölcsi erő, önfegyelem, áldozat, másoknak való testvéri segítség, Istenben való rendíthetetlen bizalom motivumait. Különösen kiemeiendők és kifejtendők tartom a haza és a vallás gondolatának kapcsolatát, mely a mi vallástanításunkból eddig teljesen hiányzott. Az iskolai imádságok föltétlenül pótlandók a háborúra való vonatkozással. Szükséges, hogy ezek komolyak és mélyek legyenek. Példa gyanánt álljon itt egyik erdélyi iskolai imádságból a háborúra vonatkozó rész:

„A te nagy hatalmad vezérelje harcunk
Mit ma szent hazánkért és teérted vívunk.
Te voltál népednek hű oltalmazója,
Gyöngé gyermekidnek benned van bizalma.
Szent hazánkért s értünk akik tőlünk távol
Küzdenek vitézül ellenség hadával
Védjed, óvjad őket, esdekelve kérünk,
Hozd haza békével jó atyánk, testvérünk.“

Az *igehirdetés* alapjául a már említett motivumokat veszi, a miket az itthonmaradotknál találunk, hangjában legyen nemes, nyugodt, ne felejtse el az igehirdető, hogy neki még a világháború zajában is Isten kijelentett békességét kell hirdetni.

2. Általánosabb jellegű az a munka, a mit az *értelmi fölvilágosítás* terén végzünk. Ez is hozzátartozik a lelkipásztor munkaköréhez, mert ezt is nevelői munka gyanánt kell végeznünk. Téli estéken összegyűjthetjük az érdeklődőket, hogy a háború eseményeit megbeszéljük. Immár nem avval a reszkető aggodalommal vagy túlcsapó örömmel, mint a első hónapjaiban, hanem az áttekintő, szemlélődő ember nyugalmával. A programja ezeknek az estéknek kb. a következő gondolatokat tartalmazza: A háború vallásos és erkölcsi értékelése; a háború története; eszközei; színtere; mai eredményei; a háború által reánk rótt erkölcsi köteleességek. Ezeket élénkítjük a háborúra vonatkozó költemények, énekek bemutatásával, epizódok elmondásával. Különös gondot fordítunk rá, hogy ezekben ne csak az értelmi fölvilágosítás gondolata uralkodjék, hanem az erkölcsi értékelésé.

3. A lelkipásztorra vár a *jótekonyság* intézményes szervezése a háborúra való tekintettel. Itt az a veszedelem fenyeget bennünket, hogy a segítség munkájában csakis egy társadalmi osztály veszi ki a maga részét, s hogy ezt a munkát olyan adónak tekintik, amit le kell róni. A háború első hónapjaiban egyik erdélyi városban mozgalom indult meg a szegényügy rendezésére. A segítő bizottság tagjai összjárták a várost és összegyűjtötték a segítségre szorultak névsorát. A munka közben kitént, hogy 1., a háború miatt segélyre szorultak száma aránylag igen csekély, s 2., hogy általában a nyomorgók száma olyan óriási, a milyenről az intéző köröknek fogalmuk nem volt. Innen látszik, milyen fontos a lelkipásztor látogatásának szerepe s milyen sok mindent képes a lelkipásztor elérni, a mit más nem tud. Az intézményes szegény ápolásnak egy alapelve van: az adakozók hozzászoktatása, hogy az adományban ne alamizsnát, hanem a segítő testvéri szeretet egy jelét lássa; a szegényt pedig, hogy az alamizsna megaláz, de a szeretet adomány fölemel. A jótekonyság intézményessé tételét a presbyteriummal végeztetjük. Külön egyesület alakításának e célra azért nem vagyunk barátai, mert az egyház mint ilyen szeretetközösség, s ez a gondolat evvel teljesen elenyészik.

4. A legtávolabb eső legkevésbébbé egyéni munka az *iratterjesztés*, melyet most különösen aktuálissá tesz a hadbavonultak vall. iratokkal ellátásának szüksége. Régóta szükséges lett volna már, hogy valami állandó alapból fedeztessék ez a szükséglet, s ne legyenek az egyház-községek legnyomorultabbjai is pénzen vett traktátusokra utálva. Most, a háború ideje alatt történik is egyetemes intézkedés erről, kívánatos, hogy ezentúl se maradjon el. Az egyes gyülekezetek maguk is hozzájárulhatnak ennek költségeihez, evvel emelik ki azt a gondolatot, hogy a saját izenetük az a saját tagjaiknak, a mit küldenek, A gyülekezeti lapra is nagy hivatás vár. Ez legyen a gyülekezet tagjainak a vezére, indítója a lelkipásztor munkáján kívül is, Tartsa számon a bevonultakat, esetleg elesetteket, közöljön tudósítást a gyülekezet munkájáról, az érdeklődést iránta föntartsa, egyszóval élő kapocs legyen a gyülekezet és hadbavonult tagjai között.

Végre egy gondolatot: A háború befejezése után *minden* egyház-község gondoskodjék róla, hogy elesett tagjainak az emléke megmaradjon, ha másképp nem, egy olcsó, egyszerű kőtáblára véssesse föl azok nevét, haláluk dátumát, és ezt tétesse be a templom falába. Milyen óriási jelentőségű dolog lesz az, ha a templomba hozott iskolás gyermekek a hazáért és érettük elveszett testvéreik nevét betűzgetik először, s ha az egész gyülekezet napról-napra látja megörökítve azoknak a nevét, akik az ő védelmükben hullottak el.

Ezeket akartuk kiemelni a lelkipásztor háború alatt végzendő munkája vezetéséről. Az összeállítás nem teljes, hiszen számtalan eset lehetséges még, de nem is ezek elsorolása volt a célunk, hanem indításokat akartunk adni, melyekből most már mindenki megalkothatja a maga háború alatti munkájának programját.

I. L.

A gyülekezeti munka előfeltételei.

2. Programm.

A mult számainkban tárgyaltuk a gyülekezeti munka egyik előfeltételét: az állapotrajzot. Mondottuk, hogy e nélkül a rajz nélkül, vagyis az állapotok ismerete nélkül minden gyülekezeti munka üres, céltalan, mert nem gyökerezik a jelenvaló állapotokban. Ez azonban csak egyik oldala a dolognak. Hiába ismerem én a magam gyülekezetét alaposan, ha nem tudom, hogy mit és hogyan kell itt cselekedni. Ezt, a célra vezető eszközöknek és módoknak a szerves összeállítását nevezzük: *programm*nak. Szükséges tehát, hogy minden lelkipásztor programot csináljon magának azokról, a miket egy helyen az adott körülmények közt levő községben végeznie kell. A programm nélkül dolgozó lelki-

pásztor munkája elszórt, kapkodó. Máról-holnapra eszébe jut egy-egy terv, hozzákezd annak a megvalósításához, s lassanként, ha nehezedik a dolog, elhagyja, veszni engedi, mert nem tervszerűen dolgozik. Sok lelkipásztor van, aki, ha az életén végig néz, elforgácsoltnak, zürzavarosnak érzi azt, sokan panaszkodnak a sokféle, sokoldalú munka miatt: az ilyennek oka a tervszerűtlenség, a kapkodás. Ha egy program nélkül dolgozó lelkész az életén úgy egy 10 évi munka után végignéz egyes alkotásokat, épületeket lát kiemelkedni, melyek létesítése az ő nevéhez fűződik; egy tervszerűen dolgozó ember egy útát lát maga előtt, melyből legfőleg a mértföldkövek emelkednek a rendes színvonal fölé. Ha egy lelkipásztorról hallom, hogy egymásután szorgalmasan alakítgat egyesületeket, intézményeket, ha dicsekszik, hogy falujában mennyi „minden van“, biztosra veszem, hogy nem program szerint dolgozik, mert a program ha alapos és jó, sohasem engedi meg, hogy „alkotásokra“ vessük magunkat.

Mi tulajdonkép a program? Tervezet, melyben megállapítjuk, milyen úton akarunk haladni, milyen módon akarjuk a célunkat elérni. A mi lelkipásztori munkánknak ugyanis egy célja van: arra nevelni a reánk bízott lelkeket, hogy azok Isten országának tagjai és munkásai legyenek. Ezt a célt másként is lehet ugyan körvonalozni, de mi ezt tartjuk a legteljesebb meghatározásnak. Ez a főcél azonban nem könnyen érhető el. Egy lelkipásztornak sokszor egész élete kevés ahhoz, hogy az empirikus gyülekezetből csak némileg megközelítő módon olyan gyülekezetet alkosson, a milyennek egy keresztyén gyülekezetnek lennie kell. Számot kell vetni minden lehetőséggel, szükséggel, akadályal, módszerrel, hogy ezt elérje. Ez a cél: a keresztyén gyülekezet eszménye mellékcélokat is foglal magában, vagyis differenciálódik egyes helyi alakulatok szerint. Hiszen ha az az eszmény megvalósulna, ez sem lenne egyforma, hanem Kolozsváron egészen más lenne, mint Kuduban s i. t. Keresni kell tehát azt: hogyan alakulna az a főcél az én gyülekezetemre nézve, s micsoda mellékcélokat foglal magában. Pl. ilyen mellékcél: a szegényügy rendesése, az ifjúsági munka stb. Az ilyen összeállítás, mely a főcélt mellékcélokra felbontva tartalmazza, nevezhető a *cél alkatának*.

A célok meghatározása és összeállítása után jön az eszközök megállapítása. Az eszközöknek célszerűeknek kell lenniök, mert ellenkező esetben el nem érjük a célt soha. Az eszközök meghatározásánál vigyázzunk azokra a körülményekre, melyeket az állapotrajz fölmutatott, mert ezek helytelen megválasztása képes leghamarabb a program meghiusítására. P. o. veszünk egy mellékcélt: az ifjúsági munkát, az ifjúság összetartását és nevelését. Ennek elérésére tegyük föl, hogy valaki pl. azt a módot használná, hogy a fiúkat kényszerítné hatalomszóval, hogy hetenkint egyszer gyűljenek össze. Ez az eszköz nem volna

célravezető, mert a kényszerítés ellenszenvet vált ki. Azután vigyázni kell arra, hogy az eszközből idők folyamán ne váljék öncél, mint néhol pl. az egész ifjúsági munka szinielődásokból áll. Itt az összekötő eszköz célle változott, s a célt kiszorította. Ép ilyen ha maga az egyesület válik öncéllé valahol, holott ennek csak eszköznek szabad lenni egy magasabb cél elérésére. Ezt a követelményt szervezhetjük az *eszközök célszerűsége* követelményének.

Az eszközök már konkrétebb alkotórészei a programnak, a legkonkrétebb vonások benne azok, melyek a kivitel *módjára* vonatkoznak. Azok az apró fogások, melyeket igazán csak a munka közben, csak az, aki folytatja, vehet észre, s a miket tanácsolni, útasításba adni teljesen lehetetlen. Itt csak a körülmények személyes meglátása és mérlegelése dönthet.

Még egy pár gondolatot jegyzünk fel itt, melyek a program készítésére és megvalósítására vonatkoznak.

Először megjegyezzük, hogy a legtöbb lelkipásztori munkának a csalódását, letörését az okozza, hogy az előirt program megvalósítása lehetetlennek látszik. Ilyen esetben kettőben lehet a hiba: a programban, vagy bennünk. Az előbbiben úgy, hogy ha az nem volt pontosan kidolgozva, módszere vagy egyes eszközei voltak helytelenek; bennünk akkor, ha az akadályoktól hamar megriadtunk. Pl. néhány évvel ezelőtt egyik egyetemi városban egy főiskolai kör az iparos és gazdálkodó ifjúságot is zászlaja köré akarta vonni. Hogy ezt elérhesse, egy nagy gyűlést hívott össze plakátokon, hogy ezen a gyűlésen a teendőket megbeszéljék. A gyűlésre senki sem jött el a hivottak közül. Itt a hiba egy egészen kicsiny tévedés volt, s ime minő óriási következményei lettek. Ezek az apró, bár látszólag jelentős tévedések se csüggessenek el, hanem arra ösztönözzenek, hogy próbáljuk megkeresni a hiba forrását és változtassuk meg azt.

Második megjegyzésünk attól óy, hogy a lelkipásztor hivatását intézmények alakításában lássuk. Hiszen az egészen világos mindenki előtt, hogy a mi munkánk belső, személyes munka, mely teremthet magának módszerében intézményeket, de nem merülhet ki azok megteremtésében. Az intézmények, egyesületek, körök stb. csak *hordozói* és nem megtestesülései lehetnek a nevelői munkának. Őket a *szellemnek* kell éltetnie, melynek ápolói. Bizonyos, hogy dicsőséget és nevet szerez magának az a lelkipásztor, a ki minél több gazdakört, ifj. egyesületet, Kálvin és más szövetséget tud alkotni, s gyakran lenézi azt, a ki a gründolás e csábító eszközehez nem folyamodik. De azt hiszem. első pillanatra belátható, hogy itt már a munka eszközeiből cél lett, s erre is áll az a követelmény, hogy mi ne a magunk dicsőségét keressük, hanem Istenét, a ki minket elbocsátott. Egyik erdélyi gyülekezet papja panaszolja jelentésében, hogy a gyülekezetében alapított 7 egye-

sület közül 4 megszűnt, és pedig ép azok, melyekben legtöbb nevelői munkát lehetne végezni. Ez a büntetése a „jelt kívánók“-nak, hogy jel nekik nem adatik.

Végre még egyet. Különösen idősebb és sokat csalódott lelkipásztorok szokták gúnyosan mosolyogva hallgatni, ha egy kezdő, fiatal pap előttük nagy terveiről beszél. Rendesen a felelet erre az az intés, hogy „túlságos nagy célokat ne tűzz ki magad elé“. Erre engedtessek meg a következő megjegyzés: ha valaki a maga lelkipásztori hivatását nem csak adminisztrációnak és predikáció eldarálásnak tartja, egészen bizonyos, hogy már maga is a legmagasabb célt tűzte ki maga elé, mert van-e magasabb cél a világon, mint az Isten országa építése, mint a nevelő célja. Tényleg tehát minden komoly lelkipásztor a *legmagasabb* célt tűzi ki, a mi csak kitűzhető. A mi a másik oldalt, a csalódásoktól való óvást illeti, az a megjegyzésünk, hogy mindenki menjen elébe a munkájának avval a meggyőződéssel, hogy csalódásokkal okvetlen találkozni fog, hiszen teljes lehetetlenség úgy kiszámítani mindent előre, hogy akadály, vagy tévedés elő ne forduljon. Ezek a csalódások azonban csak a módszer, és nem a cél csalódásai. Lehet, ha 10 év múlva visszanézünk megkezdett munkánkra, abban sok romot, szárnyaszegett dalt fogunk látni, de látjuk azt is, hogy a főcélhoz közelebb vagyunk, ha csak néhány lépéssel is. A programunkat azóta minden évben átdolgoztuk egyszer. Némely vonást kihagytunk belőle, újakat bevettünk, eszközöket, melyeket helytelennek tartottunk, céliravezetőbbekkel cseréltük föl, de a főcél, mit el akarunk érni, és ennek alakata változatlan maradt. Reánk nézve rettenetes lenne úgy élni át egy lelkipásztori életet, hogy ne higyjünk a magunk programja megvalósíthatóságában, s azt hisszük, egy öntudatos, komoly lelkipásztor sem maradhatna egy percre sem az állásában azontúl, hogy hite ebben megingott.

A jövő számban be fogunk mutatni két programot, és pedig azon két gyülekezet számára, melyek állapotrajzát a multkor elkészítettük, s aztán az egyiket alapul véve, vázolni próbáljuk egy alapos gyülekezeti munka kivitelét.

I. L.

Mikép a bársony sólya nem enyhíti a köszvény fájdalmát, a királyi korona el nem veszi a főfájást, úgy a világ javai nem könnyebbítik a lelki törődést.

Pázmány.

A halál olyan, mint a basiliskus, melyről az írja szent Ambrus, hogy aki őtet előbb látja, nem árt annak; de megöli, akit ő előbb látand; a halál is annak árt, aki róla gyakran nem gondolkodik.

Pázmány.

ὄυκ ᾄδει. kiáltják a kárhozott lelkek: nem soha! Lelkiismeretök visszahangoztatja kiáltásokat ὄνεκίε: ᾄδει, ᾄδει: mindig, mindig! s ez a két szó hangzik a pokolban ὄυκ-eknek: jaj-nak!

Medgyesi: Praxis Pietatis.

MEGBESZÉLÉSEK.

1. Néptheologia ?

A nép a maga történelmét mondáiban dolgozza fel, regényeit regékben mondja el, életbölcseletét példabeszédekre váltja, tehát theológiáját is kifejezi valahogy. Lehet, hogy bizonyos babonás vonásokkal átszővi, lehet, hogy érdekes és praktikus alkalmazásokat nyújt, lehet, hogy különös ritualékat teremt, de mindenikben a saját lelke nyilatkozik meg. Éppen ezért fölöttébb érdekes a lekipásztorkodás szempontjából mindaz, amit néptheologia név alá foglalhatunk. Annál meglepőbb, hogy ezzel a kérdéssel külföldön sem foglalkoznak theologiai szempontból; minden ilyen feldolgozás vagy néppszichológiai, vagy etnografiai alapon készül, tehát nem veszi figyelembe a mi érdekeinket. Felvetjük tehát az eszmét s felkérjük azokat a lelkésztársainkat, akiknek idejük és kedvük van ilyen tanulmányok folytatására, figyeljék meg, jegyezzék le a magyar néptheologia alapvonásait. Tiszta és megbízható adatok közlésére „Az Út” szívesen vállalkozik. A megfigyeléseket a következő szempontokból kell megtenni :

1. Mélyek azok a (babonák, amelyek a kereszténység történeti személyeivel, tényeivel vagy hittételeivel összefüggésbe hozhatók ?
2. Micsoda néplegendák forognak közszájon ?
3. Mennyiben christianizálódott a nép naiv természetszemlélete ?
4. Mik a népies theodiceának alapvonásai ?
5. Miféle néprituálék maradtak fenn ? (Bethlehemes játékok, tavasszal a mező köszöntése, újévi lánggyújtás, határszentek tisztelete; temetéseknel, esketéseknél népies liturgia-elemek, u. m. bucsúztatók, siratók, kárlátók, torok, tisztességtevések.)

Ne feledjük el, hogy népünk kulturai válságon megy át: falujának naiv világa foszlik szét s a helyét valami rideg, nagyvárosi proletárlélek foglalja el. Meg kell tehát mentenünk a magyar néplelek eme legdrágább alkotásait, mert sehol a magyar lélekbe olyan mélyen bele nem pillanthatunk, mint ezeken a pontokon. Miután pedig legmagyarabb magyar a kálvinista, tehát a kálvinista pap áll legközelebb a néplelek szentélyéhez : tartozó kötelességünk, hogy itt is megálljuk helyünket.

2. Bibliai történetek.

Innen is, onnan is megjegyzéseket hallunk ama módszer ellen, amellyel M. S. a bibliai történeteket feldolgozza. Örülünk neki, hogy ez a kérdés a szakembereket foglalkoztatja. Az egyes felszólalá-

sokat eddig még azért nem referáltuk, mert M. S. szerkesztőtársunk nem fejtette ki erre nézve a maga álláspontját; mihelyt kifejti, s azután is lesz valakinek megjegyzése, a megbeszélésnek örömmel helyt adunk. Mindenesetre nem kis kérdés, mert két nagy érdektengelye ér össze benne: miképen lehet a történelmi képeket élményekké tenni s az élményeket miképen lehet történelmi képekben kötni meg? Egy kis türelmet kérünk.

3. Apróságok.

1. Vétessük le tempломunkat; ünnep alkalmával, esetleg a templomból való kijövetelkor és képeslapokká sokszorosítva, küldjük el harctéren küzdő híveinknek. Nem kerül sokba; minden gyülekezetben kellene ilyen képeslap felvételeknek lenniök.

2. Van-e a harctéren küzdő híveink itthonmaradt gyermekeinek meleg ruhájuk? Ha nincs, egy kis karácsonyfaünneppel juttasson a gyülekezet. Lehetetlen volna-e ez?

3. A nagyhéten és a csonkahéten minden olyan házat keressünk fel, ahonnét a férj hadbavonult s tartsunk egy kis családi istentiszteletet a következőképpen. Előre bejelentve elmegyünk a papnéval, vagy családunk valamelyik felnőtt tagjával, a tanító, egyházi stb. társaságában. Rövid beszélgetés után az illető háztáj tagjaival éneklünk, imádkozunk s az Írásból egy pár alkalmas verset felolvassunk, amihez meleg, konkrét reflexiókat fűzünk. Ének, imádság, áldás zárja be. Kerüljünk minden ostentatio-t, s legyen az egész egy kis beszélgetés. Vannak olyan családok, ahová a pap csak egyedül mehet. Ahol a lelkész ezt nem találja magától értetődőnek, ott ne is próbálja meg. *R. L.*

Dum me mori est necesse
Noli mihi tunc deesse:
In tremenda mortis hora
Veni Jesu absque mora
Tuere me et libera.
Cum me iubet emigrare
Jesu care, tunc appare,
O amator amplectende
Temet ipsum tunc ostende
In cruce salutifera.

Clairveauxi Bernát.

K A L Á S Z O K.

Üzenet és imádság.*

I.

Egyedül vagy, szenvedő testvérünk, szent karácsonyestén, távol attól a boldog kis körtől, amelyben talán épen most gyultak ki a karácsonyfa lángjai, most csendült fel a gyermekek álmélkodó kacagása, most csillantak meg azok a meleg, nehéz könnycseppek, amelyek épen a Te távolléted miatt hullanak. — Odahaza fellobbantak az örök szeretet ezerszer áldott lángjai s valami fündökletes fénybe vonták az arcokat; csak Te ülsz itt, messze idegenben, komor arccal, árván, vársz, virrasztasz, remélsz és csüggedszel . . .

Ezért szólunk Hozzád mi, az Érted imádkozó, Téged szerető magyar társadalom, az Isten színe előtt Reád gondoló és Veled szövetséget tartó lelki Magyarország. Fogadj olyan szeretettel, amilyennel mi keresünk fel Téged.

Először is köszöntünk Téged hálás szeretettel. Tudjuk, hogy mit szenvedtél, tudjuk, hogy mit áldoztál és tudjuk, hogy milyen hű voltál. Megáldjuk szenvedésedet és megilletődéssel fogadjuk el áldozatodat: akár kicsiny, akár nagy volt, de egy darab magyar élet támad belőle, — egy fűszál, vagy egy cserfa a jövő magyar tavasz földjén. Csillogó szemekkel látunk, mint nő a harcok tűzében a Te belső, lelki embered; a kénytelenségből hogyan lesz kötelesség, a kötelességből hivatás, a hivatásból önfeláldozás. Sáros, véres, csatakos a hadak útja, de belső magasságok felé vezet, mert a halál völgyén kanyarog által.

Kérünk téged, hogy maradj meg olyan jónak, olyan nagynak, olyan hűnek, a milyennek mi látunk téged. Ne engedd, hogy szivedet megszállják és feldúlják hozzád méltatlan gondolatok. Ne csüggedezz: ezt a harcot Isten már rég eldöntötte s most csak azt várja, hogy méltóképen elkészüljünk arra a végre, amit tartogat nekünk. Ne zugalódj, — sikerült a fejedre koszorút fonni, ne tépd le azt a tulajdon kezdeddel. Ne légy könnyelmű és ne légy hivalkodó: a csatatér egy nagy véres oltár, ahol életünket mutatjuk be áldozatul az Isten előtt állók komolyságával és áhitatával. Légy hű elhagyott kedveseidhez: ne tépd el azokat a láthatatlan szálakat, amelyek hozzájuk fűznek. Gondolj arra, hogy ők most bajtársaid lettek: szenvedéseiket Veled együtt építik bele az új Magyarország fundamentóiba. Az a könny, amit ők hullatnak Érted, testvére a Te piros vércseppeidnek s együtt gördülnek hódító útra: kiérdemelni a boldogabb jövőt. Egy hadsereg vagyunk mi mindnyájan, akiket különböző arcvonalra vezényelt Isten, a királyok és hadak

* Kolozsvárt a Vöröskereszt-egyesület mind a 8 katonakórházban karácsonyfa-ünnepélyt rendezett. Fát gyújtottak, ajándékokat osztottak. Minden katona kapott egy kis füzetet, abban az itt közölt üzenetet és imádságot (természetesen a szerző nevének jelzése nélkül).

legfőbb ura. Illik, hogy komolyak, hívők és halálosan elszántak legyünk. Illik hősiesen hordozni a sebeket, akár testiek, akár lelkiek legyenek; most csak elesni szabad, elbukni nem!

Nem szakadtak el tőled azok a tizezrek sem, akik már odalenn alusznak hősi álmukat. Tetteik ott csillognak a magyar levegőében, mint valami új kor szép hajnali világossága, érdemükből gyűl a nemzet erkölcsi ércalapja, emlékezetükért érdemes lesz újra magyarnak lenni. Ők a mi legdiadalmasabb táborunk: fegyverük a példa igézete, a teljes áldozat döböntő ereje.

Látod, épen most vagy legkevésbé árva. Egy óriási nagy közösségben az igazi Magyarország lelki közösségében találod Magad. Veled van itt minden hű lélek, aki szeret Téged s aki a Te szeretetedre méltó. Érezd át minél mélyebben azt a közösséget s akkor meglátod, hogy boldogabb karácsonyod lehetett elég s még talán ezután is lesz, de komolyabb és áldottabb nem volt és nem is lesz soha. Mikor majd eljön az igazi békesség áhitott napja s Szent István koronája ősz királyunk felkent fején új dicsőségben fog ragyogni, mikor majd az ágyukból ismét harangokat öntenek és a kard vasából ekét kovácsolnak; mikor hazavonultok, tépetten, véresen, de diadalmasan s folytatjátok a munkát az elhagyott barázdánál: akkor is tarts velünk, légy a mienk, légy a hívő és áldozatos Magyarországnak hívő, áldozatos és hű fia.

II.

Lelkemben megerednek az imádság eltemetett forrásai, mint ahogy a könnyek szokták megeredni a boldog gyermek szeméből és felbuzognak előtted, jóságos Istenem! Akármilyen nagy vagy Te és akármilyen kicsi legyek és, csak megtekintesz te engemet, a te szenvedő, beteg szolgádat. Hiszen te benned született meg a szeretet, midőn megkönyörültél rajtunk és egy ilyen estén leszállottál a földre a Szűztől született csecsemő képében. Nem tűnődöm, nem vonakodom többé: kitárom feléd az én szomorú, kérges, bűnös szívemet és szomju lelkem boldogan issza fel mind azt a fényt, ami a jászol bölcsőben világol.

Légy áldott, hogy Istenem voltál és az is maradsz. Megőriztél a halál szérűjén, általvezettél tűzön és véren, szinte csodálatos módon. Kicsoda vagyok én, hogy te megtartottál engem? Annyi bajtársamnál vagyok kisebb, rosszabb s ők már ott alusznak a közös sirban, pedig érettük talán még több imádság ostromolta egeidet, mint énérettem. Tudom, hogy azért tetted ezt, mert még célod van velem. Ime én felajánlom magam a te céljaidra: vezess, ahova akarsz, csak el ne eressz a kezedből, csak érezzelek mindig közel és mindig tudjak így imádkozni: legyen meg a te akaratod!

Köszönöm neked, hogy megőrizted tűzhelyemet és megoltalmaztad kedveseimet. Most érzem igazán, hogy a kezekben vagyunk mindnyájan s hálát adok neked, hogy nálad olyan jó helyt vannak mindazok, akiket legjobban szeretek. Te, aki a viharban összetöröd a cserfát, de megóvod a bokor alján a fészket: Te őrizd őket továbbra is erős kezeddal, gyöngéd kezeddal, atyai kezeddal.

del. Tartsd meg ajkukon a mosolyt, őrizd meg a hűségüket, fokozd a hősiességüket s ha meghalok, ne engedd, hogy arcom vonásai elmosódjanak emlékezetükből. Csak most érzem, hogy mennyire szeretem s csak most tudom igazán megköszönni, hogy nekem adtad őket . . .

Atyám, azért küldötted le a földre a te Egyszülöttedet, hogy az emberek kibéküljenek egymással és veled, hogy törjék meg a régi átok, amely megülte és eltorzította az embert, szakadjanak fel a lélek rejtelmes, boldog erői és legyen a földi szív olyan, amilyennek te szántad. amilyené te tudod tenni. Azért küldötted őt, hogy legyen a szívek királya : megbocsájtó szeretet és szolgálat uralkodjék a földön. Ne legyen ez a föld vérnek és könnynek, bűnnek és gyásznak hazája, testvérgyilkosság ne kiáltson az égre, árvává lett gyermekek könnye ne nőjön árrá, özvegyek fájdalma felhővé ne tornyosuljon.

Hiszem, Atyám, hogy te ezt egyszer mind véghez viszed. Addig türok és várok, harcolok és szenvedek, imádkozom és hiven kitartok. Szemem előtt egy óriási győzelem körronalai bontakoznak ki : Te győzessz itt Atyám és az aki veled tart !

Hallgasd meg imádságomat s felel reá jó válasszal : szivembe béke költözzék, arcomra derű, ajkamra hálaadás. „Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, a földön békesség s az emberekben jóakarát!“ Amen.

R. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Diligenter pone mentem
Super Christum patientem
Et ei condoleas.
Christi mortem, Christiane
Plange sero, asque mane
Et in planctu gaudeas.

Bonaventura.

I R O D A L O M.

A német háborus prédikációi irodalom bibliographiája.

1. Népszerű előadások.

M. Glage, Der Krieg und der Christ. Glaubensworte in ernster Zeit. 4—5 Taus. Hamburg, Rauhes Haus 1914.

M. Hennig, Der Krieg und wir. 5—7. Taus. Hamburg, Rauhes Haus 1914.

Fr. Rittelmeyer u. Chr. Geyer: Aus der grossen Gegenwart. Zwei Kriegsvorträge. Ulm, Kerler 1914.

Sam. Keller: Ist Gott neutral? Freiburg, Momber.

2. Beszédgyűjtemények.

Kriegspredigten aus dem Jahre 1914, von verschiedenen Verfassern, hrsg. von *Wurster* Lief. 1—XII. Stuttgart, Evang. Gesellschaft,

Mit Gott wollen wir Taten tun! Kriegspredigten, — Andachten, u. — Gebete; unter Mitwirkung mehrerer Geistlicher hrsg. von *Risch*, Kaiserslautern, Evang. Verein Lf. 1—4.

Für Kirche und Vaterland! Kriegspredigten für die festliche Hälfte des Kirchenjahres. hrsg. von *J. Rump*, Leipzig, Krüger.

Kriegsbetstunden von *O. Brussau* in 4 Folgen, Leipzig u. Hamburg Schloessmann (Fick) 1914/15.

K. König: Sechs Kriegspredigten }
K. König: Neue Kriegspredigten } Jena, Diderichs, 1914.

F. Rohde: Kriegspredigten, Karlsruhe, Braun, 1914.

A. Schowalter: Drei Kriegspredigten, Halberstadt, Helm 1914.

A. Schowalter: Kriegspredigten, Neue Folge, Halberstadt, Helm, 1915.

G. Goens: Gott mit uns! Feldpredigten, in grossen Hauptquartier gehalten, E. S. Mittler et Sohn 1914.

Ein feste Burg, Predigten u. Reden aus ehernen Zeit hrg. von *Br. Doebring* Berlin, Hobbing 1914.

J. Kessler: 4 Sammlungen von Predigten u. Ansprachen in den Kriegstagen 1914. Dresden, Ungelenk 1914—15.

Du bist mein Hammer, mein Kriegswaffe, Kriegsandachten von *P. Klein*. Mannheim, Hahn. 1914.

Ein feste Burg ist unser Gott! Sammlung von Kriegspredigten hrsg. v. *Ch. Bürckstümmer*, München, Beck 1915.

3. Egyes prédikációk.

E. Dryander: Ev. Reden in schwerer Zeit 1—3 Heft Berlin, E. S. Mittler et Sohn 1914—15.

F. Laßusen: Aus der Tiefe (7 Reden) Berlin, M. Warneck, 1914—15.

P. Kirmss: Kriegspredigten, Berlin, Protestantische Schriftenvertrieb 1914.

Hunzinger: Kriegspredigten I—XXV. Hamburg, Herold.

L. Schneller: Drei Kriegspredigten, Cöln, Palästinahaus 1914.

Fr. Rittelmeyer: Krieg! 10. Aufl. Nürnberg, Innere Mission 1914.

Rittelmeyer: Luthergeist im Krieg, Nürnberg, 1914.

Sam. Keller: Mars consolator, Freiburg, Mombert.

Grünberg: Wie gar unbegreiflich, Stuttgart, Ev. Gesellschaft 1914.

Akadémiái istentiszteletekrek:

A. Titius: Vaterländische u. göttliche Begeisterung, Göttingen, Vandenhoeck et Ruprecht 1914.

Simons: Der Krieg und Christi Kommen, Marburg, Elwert.

L. Ihmels: Ich werde nicht sterben, sondern leben, Leipzig, Henrichs 1914.

Miatyánk feldolgozásai.

Dunkmann: Das Gebet des deutschen Volkes, Dresden, Ungelenk, 1915.

Grünberg: Das Vaterunser im Kriege, Strassburg Ev. Gesellschaft 1914.

E. Cremer: Dein Reich komme! Kriegspredigten über das Vaterunser Gütersloh, Bertelsmann 1915.

4. Elmélkedések, építő iratok.

a) *Itthon maradottaknak*:

P. Conrad: Andachten für die Kriegszeit: 1. Stille zu Gott, 2. Stark in dem Herrn. 3. Kelch des Heils, Berlin, Warneck 1914—15.

E. Gros: Gottes Stunde 1. Folge, Stuttgart, Kohlhammer, 1914.

W. Nithack-Stahn: Kriegsandachten, Halle, Fricke, 1914.

Dibelius: Hausandacht während der Kriegszeit 1 u. f. Hefte, Dresden, Ungelenk.

Tägliche Andachten für die Kriegszeit, hrs. von den Gen-Sup. der Prov. Sachsen, Magdeburg, Holtermann.

Hausandachten für die Kriegszeit 1—3 Teil *M. Schian*, Berlin, Evang. Bund, 1914—15.

Heldentod—seliger Tod! Trostpredigt von *E. Foerster*, Heidelberg, Ev. Verlag.

Trostbüchlein für die Trauer um die fürs Vaterland Gefallenen Stuttgart, Ev. Gesellschaft, 1914.

M. Braun: Gott geht durchs Laud! Berlin, Stadtmission, 1914.

b) *Hadbavonultak számára :*

G. Fuchs Vom rechten Kämpfen. Leipzig Jansa, 1914.

So ziehn wir aus zur Hermannschlacht, mit Beiträgen von Dryander Vits etc. 130 Tausend, Berlin, Vaterl. Verlagsanstalt 1914,

Gott mit uns! 150 Taus. Cassel, Lometsch 1914.

R. Falke: Vater ich rufe dich! Soldatenpredigten, Barmen, Biermann 1915.

D. Dryander: Weihnachtsgedanken in der Kriegszeit, Leipzig, Hirzel, 1914.

Fr. Labusen: Euch ist heute der Heiland geboren! Berlin, Warneck 1914.

P. Conrad: Aus der Heimat, Berlin, m. Warneck,

O. Everling: Weihnachtsgruss für Deutschlands-Krieger Berlin, W. 35. Ev. Bund.

A. Saathoff: Kriegsweihnacht 1914. Gött. Vandenhoeck et Ruprecht *Wenn es gilt fürs Vaterland*, ein Kriegsbüchlein für Studenten, mit Beiträgen Gunkel, Deissmann etc. Berlin, E. S. Mittler u. Sohn 1914.

Deutsche Weihnacht. Eine Liebesgabe deutscher Hochschüler, mit Beiträgen von Deissmann etc. Berlin C. 2.

c) *Sebesültek számára :*

Lazarett-Buchlein hrsg. von Ev. Pressverband für Westfalen 40. Taus. Witten (Ruhr.)

Kraft und Trost für Verwundete hrsg. von Lehfeldt, Hamburg 26.

Ein Gruss an unsere Verwundeten von Wurster, Stuttgart Ev. Geselsch. (Ismertetésükre valamelyik jövő számunkban visszatérünk.)

Beküldött könyvek :

Bitay Béla dévai lelkipásztor *Amit a Lélek mond . . .* 58 evangéliumi elmélkedés. Átdolgozások nagy írásmagyarázók műveiből. Déva, 1915. 271 l. 8°. Ára 4 K.

Soltész Elemér: Helmecey József emlékezete, Nagybánya, 1915. 22 l. 8°.

Nagy Vince: A mi hitünk, bevezette Dr. Baltazár Dezső, Debrecen. Hoffmann és Kronovitz, 1915.

Lapszemle.

lgehirdető, egyházi beszédek gyűjteménye, kiadják Révész János ev. lelkész, Soltész Elemér ref. lelkész szerkesztők Nagybánya. A 12 füzet tartalma: Br. Podmaniczky Pál: Jőjjetek énhozzám mindnyájan. Adventi. Beyer Fülöp: Kicsoda méltó arra, hogy a Jézus Krisztust fogadja? Adventi. — Kiss Samu: Az Úr ítéletének napjai. Adventi, háború idején. — Csernák Béla: Hol láthatjuk Jézust? Adventi. — Gergely Károly: A világ világgossága. Adventi. — Dr. Tóth Lajos: Miért jött Jézus e világra? Karácso-

nyi. — Erdélyi Imre: Az üdvösség napja. Karácsonyi. — Gergely Károly: Halottaink. Óévi. — Smid István: A nagy esztendő. Óévi. — Melléklet: Futó Zoltán: Esmények.

Keresztyén Lelkipásztor gyakorlati belmissziói havi folyóirat protestáns lelkészek számára, szerkeszti Nyáry Pál pécsi ref. lelkész. Megjelenik minden hónapban egyszer. Ára egy évre 6 K., félévre 3 K. A 2 sz. tartalma: Vezércikk: Hivatásunk legfőbb kelléke. A falusi lelkipásztor. Forgács Gyula péceli ref. lelkész. A keresztyén pedagógia három alapvető fejezete. Dr. Kovács Lajos ref. theol. magántanár. A biblia szerepe a lelkészi szolgálatban. Ny. P. Diakonissza ügy. Biberauer Richárd ref. diakonissza lelkész. Egy ifjú Timótheushoz. Zsiga bátyád. Iratterjesztés a belmisszió szolgálatában. Ny. P. Az önvizsgálat perceire. Bogdán Gyula. Amint vagyok... Ének hangjegyekkel. Csókoljátok a fiut. (Adventi elmélkedés.) Bjtay Béla devai ref. lelkész. Az élet országútjáról. Beszédvázlatok. Mintaleckék. Irodalom. Szerkesztői üzenetek.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Emberök fia! Órállóul adtalak én téged Izrael házának, hogy ha szót halasz számból, intsd meg őket az én nevében. Ha ezt mondom a hitetlennek: Halálnak halálával halsz meg és te őt meg nem inted és nem szólasz, hogy visszatérítsd a hitelent az ő gonosz útjáról, hogy éljen; az a gonosztevő az ő vétke miatt hal meg, de vérét a te kezedből kívánom meg. De ha te megintetted a hitelent és ő meg nem tért hitetlenségéből és gonosz útjáról: ő az ő vétke miatt meghal, de te megmentetted a te lelkedet.

Ezékiel 3. 17–19.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Olvasóinknak, anyaszentegyházunknak, gyülekezeteinknek idvességes karácsonyi ünnepeket s áldott új esztendő-t kívánunk.

Nagyon sok reklamáció érkezik. Méltóztassanak a reklamációkat postai lap útján eszközölni, esetleg több figyelmet fog akkor fordítani reánk az emberfölötti módon agyonterhelt posta, amelynek teljesítményét így is csodáljuk.

Kérjük, hogy a reklamációkat egy hónapon belül méltóztassanak eligazítani; azontul reklamációkat nem fogadunk el s csak pénzért adunk példányokat, amennyiben lesznek. Az első számból már egy példány sincs.

B. B. Szék. Szives sorait örömmel vettük és köszönjük. Legfőbb óhajtásunk ép az ifju, munkás és erőteljes nemzedéket gyűjteni lapunk köré, melyben, kívánjuk, találja meg azon kérdések megoldását, melyekről levelében szól.

B. V. Tekeháza. Nagy köszönettel vettük szives jókívánataidat. „Az az indulat” és a belőle folyó munka nem ismer theologiai pártkülönbségeket és nem ismeri a konkurrenciát sem. Munkánk eredménye Isten után csak részben függ tőlünk, részben azoktól, a kikhez szólunk Mihelyt lehet, levelet is irok.

B. Ö. Erdőcsinád. A jókívánságot és a szives tanácsot köszönjük, komoly okok kényszerítettek így intézkedni.

K. J. Barcika. A meleg érdeklődésért hálás köszönet. Kívánjuk, hogy kítűzött feladatunknak minél pontosabban felelhessünk meg.

K. D. Sárbogárd. Igaz örömmel látjuk leveléből céljaink találkozását. Mi különös súlyt helyezünk ép arra, hogy olvasóink tulajdonkép munkatársak legyenek, a kik elősegítnek bennünket céljaink elérésében. Továbbra is kérjük, hogy soraival keressen fel bennünket.

R. I. K.-Szt-Király. További soraidat ép oly örömmel várjuk, mint a milyen hálával vettük, hogy érdeklődöl munkánk és annak sikere iránt. A gyülekezeti lapok kérdése égető és sürgős problémája nagyobb gyülekezeteinknek, melyek közül a legtöbb anyagilag is tudna róla gondoskodni egy belkörüleg gyűjtött és kezelt sajtó-alap útján. Lelkipasztorkodástani rovatunkban nemsokára erről is lesz szó.

V. J. Uzdiszentpéter. Köszönjük szives érdeklődését s reményljük, hogy lapunkhoz kötött várakozása be fog teljesülni.

B. B. Déva. Bár prédikációkat elvből nem közlünk, igen nagy örömmel vesszük szives ajánlatát és egyelőre arra kérjük, hogy ígehirdetői praxisából illusztrációk, gyakorlati példák, az ígehirdetés gyakorlati hatására vonatkozó megfigyelések küldésével legyen segítségünkre. A kéziratokat postára tettük.

O. S. Máramaros-Visk. Örömmel közölhetjük, hogy lelkésztársaink váratlanul nagy számban állottak lapunk mellé. Köszönjük szives érdeklődését. Az említett kérdés a program szerint szóba fog kerülni.

N. L. Csejd. Lapunk címe ne okozzon sok aggodalmat. A legegyszerűbb cím is lehet arrogáns, ha úgy tekintjük, s a legarrogánsabbnak tetsző is alázatos, ha komolyan vesszük. Hiszen ebből a szempontból az a legnagyobb arrogancia, hogy mi „keresztyének”-nek nevezük magunkat.

V. S. Iváncsa. Nagyon köszönjük szives ígérését és támogatását, s kérjük továbbra is szives sorait.

T. J. Ormány. Az előfizetés, mint lapunk más helyéről is értesül, októbertől októberig számít.

V. B. Dés. Vállalkozásunk iránt tanúsított barátságod biztosít róla, hogy munkánk nem hiabavaló. Meggyőződésünk, hogy a református papság eddig aránytalanul

többet foglalkozott anyagi jólété, mint szellemi fensőbbiségének biztosításával s hogy gyülekezeteink anyagilag jobb karban voltak sokszor, mint szellemileg. Lelkészársaink részéről jövő biztatás megerősít bennünket az esetleges kételkedéssel szemben és biztosítékául szolgál egy komoly munkásság keresztülvételére.

R. S. Budapest. Szives érdeklődésedet hálásan köszönjük; jó tanácsaid közül már egyet-mást meg is szivleltünk. Az említett liturgialis kérdést alkalomadtán megbeszéljük. Törekvésünk, hogy Az Út az evangélikus testvéreknek is lapjává lehessen; erre vonatkozólag szives útbaigazításodat megköszönök. Nekünk tulajdonképpen csak a liturgiai rovatot kellene felekezetiileg bifurkálnunk. — egyebekben mindenütt együtt halad a praxisunk. A „Belmisszió“ nt. szerkesztőségét sehogyszem tudom megtalálni; a tőled kapott címet sem akceptálta a posta.

V. J. Beszterce. Szeretném, ha az eredményről egy-két szóban beszámolna: miként megy a dolog? A papnéknak szóló rovaton gondolkozunk; ami késik, nem mulik.

M. Sz. M. Királydáróc. Miután még nem ismered — nem is ismerheted — a sacramentaliakról vallott felfogásunkat, küldeményedet Az Út nem használhatja. Nemsokára módunkban lesz kifejténi s akkor a te kezében is ott lesz a mérték. A másik ügyben szívesen állunk rendelkezésedre, bár a feladat nagyon próbára teszi csekély erőnket: a világon a legnehezebb munka kátét csinálni. Ennél még csak az nehezebb, ha másét kell revideálni.

Cs. F. Gernyeszeg. Szívesen tenném, de nem engedik a grammatikusok, akik azt mondják, hogy az orthographiához semmi köze az aesthetikának! Köszönöm meleg pártfogásodat, amelynek újabb jeleiről épen most értesültem!

V. Gy. Vönöck. Jóindulatát nem tudjuk eléggé megköszönni; tudjuk, hogy nem is köszönetért tette, hanem nagy ügyet kíván szolgálni vele.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Előfizetést, reklamációkat, kéziratosokat, leveleket Dr. *Ravasz* László címére (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.) kell küldeni.

A szerkesztésért felelős:
DR. RAVASZ LÁSZLÓ.

A *lelkipásztorkodás rovatában* (rovatvezető Dr. Imre Lajos) keresni fogjuk annak a lelkipásztori munkának az eszményi vonását, amelyk a mai kor emberét újra részeltetni képes mind abban az áldásban, amit az evangellum jelent a világnak; továbbá megrajzoljuk annak a *gyülekezeti munkának* az alapvonásait, amelyik ősi hagyományaink, egyházunk természete, történelmi helyzetünk s a Szent Lélek oekonomiája alapján következik. Tehát vallásos személyiségek és gyülekezeti typosok lekirajzának közlésével a belső értelemben vett egyházi folklore számára gyűjtünk anyagot: egyes pásztori esetek megbeszélésével és belmizióli intézmények ismertetésével rámutatunk az építő munka lehetőségére és utjaira; szemmel tartjuk a humanus célt szolgáló világi és más felekezeti mozgalmakat, népjóléti intézményeket, állami és társadalmi szervezeteket és reá mutatunk az érintkezési pontokon jelentkező feladatokra. Evangéllálni akarunk az egyházzal, az egyház számára.

Ez állandó rovatok mellett lesz egy igen fontos időszaki rovat is: *egyházi ének és zene* címen, amelynek rovatvezetőjéül *Seprődi Jánost* nyertük meg. Ez a rovat az egyházi ének és zene fellendítését fogja szolgálni íránycikkekkel, módszeres utasításokkal, példákkal. Hangjegymellékleteinkkel két közelebbi célt szolgálunk: egy fakultatív énekeskönyvet állítunk össze felnőttek számára és egy kis énekeskönyvet gyermekek számára. E célra összegyűjtjük és szabadon felhasználjuk a világirodalom vallásos írájának legszebb darabjait épügy, mint a zeneművészet klasszikus vallásos alkotásait.

Természetes dolog, hogy minden gyakorlati közlemény tulajdonképen csak példa lesz, amely valamely általános módszeres utasítást világosít meg. Semmi sincs távolabb tőlünk, mint valamely lelkipásztori magazin, vagy *Dormi secure* kiadása. Olvasóinkkal közösen keressük és dolgozunk s nem sértjük meg őket azzal, hogy kész dolgot kínálunk nekik gépies elrecitálásra.

Lapunk minden számához bőséges irodalmi és lapszemlét adunk, amely a szakirodalom mezején tájékoztatja az érdeklődőket.

Theologiai álláspontunk nem dogmatikus de nem is kritikai, hanem a szó *szabad* és nemes értelmében *positív*. Két tény előtt hajlunk meg; a valóság és az eszmény ténye előtt: amaz előtt azért, hogy el ne szakadjunk a földi élettől, emez előtt azért, hogy el ne szakadjunk a mennyei élettől. Szemünk előtt Az áll, aki így szolt: én vagyok az út, az igazság, az élet. Mi *ehhez* az élethez való utat egyengetjük.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító urak rendeljék meg és terjesszék

a hivek és tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, családi és ifjúsági havi folyóiratot.

Szerkeszti: Megyericsy Béla.

Előfizetési díj egy évre 2 korona.

Az Ébresztőnek minden keresztyén családhoz és minden keresztyén ifjuhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatványszámot küld a kiadóhivatal:
Budapest, VIII. Főherceg Sándor-utca 28.